

جديد

2025-yil 28-mart
№ 13(65)

www.jadid.uz

Jadid

adabiy, ilmiy-ma'rifiy va ijtimoiy haftalik gazeta

GURUNG

"JADIDLIK ENDI O'L MAYDIGAN HARAKATGA AYLANDI"

O'zbekiston Qahramoni, atoqli adabiyotshunos, adib va mutarjim

Ibrohim G'AFUROV bilan suhat

- Assalomu alaykum, ustoz. Siz ham zamon, ham ruhiyat nuqtayi nazaridan jadid boborlirimiza eng yaqin millat oydinlaridan birisiz. Jadidlilik harakati davomchilarini ko'rgansiz, ular bilan birga ishlangsiz, albatta, suhbatida bo'lgansiz. Ayting-chi, jadidlar ozodlik va ma'rifat yo'lidagi kurashlarida nima-ning badaliga bu darajada qat'iyat va ishonch bilan fidoyilik ko'rsatishgan?

- Jadidlar haqida, ularning tarixi xususida, dunyoga kelishi, taraqlishi, jahonnning katta qismini g'oyalari, fikrlari, mafkurasi, faoliyatini bilan egallashi, o'ziga milliy fikr va g'oya maydonlarini yaratishi borasida ilk marotaba suhbatlashyapmiz. Jadidlar aynan XX asr va bizning davrimizda, davlatimizda qad-dini rostlashi, yer bag'ridan ko'kragini ko'tarib, shoironaroq qilib aytganda, quyoshga qarab yuksalishi tasodif emas. Jadid harakati degan ulug'bir ruh egasi dunyo miqyosida niyoyatda katta oqim sifatida iqtidorga kelishi bu yaqin umumbashariyat tarixida ro'y bergan buyuk hodisalardan biridir. Moziy jadid nomi ostida mafkura, g'oya, mustaqillik, ma'rifat, erk uchun kurashlar maydoni yaratilganiga dalolat qildi. Tariximizning buyukdan buyuk ijtimoiy, siyosiy, falsafiy, hayotiy hodisasi, vogeligi mustabid tuzum tomonidan qanchalar dahshati quvg'inlariga uchramasini, qon qaqshatilmasini, ildizlarigacha yo'qotib yuborishga tish-tiroq bilan harakat qilinmasini, Prezidentimizning juda katta

chog'iда mezbon Emmanuel Makron Shavkat Mirziyoyevni "Faxriy legion" ordeni bilan taqdirlashi ham ana shu xalqaro e'tiroflarning navbatdagi sidir.

Bu fikrlar davr taqozosi. Yana savo-lingizga qaysak. Men 1956-61-yillarda O'zbekiston Milliy universitetining filologiya fakultetida tahlil oлganman. Bizga Ozod Sharafiddinov, G'ulom Karimov, Subutoy Dolimov, Shavkat Rahmatullayev, Laziz Qayumov, Natan Mallayev kabi ham pedagog, ham olim, ham jamaot arbobi sifatida yuksak iqtidori, hech qanday yasama, soxtaligi bo'lmagan odamlar dars bergan, ongimizni ochishgan. Universiteti tu-gatganimizda ba'zi do'stlarim bilan birga meni Madaniyat vazirligiga ishga jo'natsidish. U yerda bizni nashriyotlarga taqsimlashdi. Men bilan kursdosh do'stim, shoir To'lqinni Davlat badiiy adabiyot nashriyotiga yuborishdi. Ikki-uch oylik sinov muddati o'tgach, meni muharrir lavozimiga ishga qabul qilishdi. "Navvoi-30'da joylashgan bu nashriyot keng qamrovli, kattakatta yozuvchilar, adiblar, madaniyat namoyandalarini ishlaydigan joy edi. U yerda Mirtemir aka, Mirkarim Osim, Odil Sharopov, Rustam Komilov, Mirmuhsin, Hakim Nazir, Sulton Akbariy kabi ajoyib odamlar xizmat qilishardi. O'sha yerda men haqiqiy ma'nodagi jadid siyoqli, jadid qiyofali, butun saxti-sumbatidan jadidona nur yog'ilib turadigan odamlarni ko'rishga tuyassar bo'ldim. Ular bilan birga ishlaganim, ularning qo'lyozmalarini sinciklab o'qib, taqriz-

lar yozib, muharrirlik qilganimidan o'zimdan o'zim minnatdar bo'lib yuraman. Axir Mirtemir, Ramz Bobojon, Sulton Akbariy, Hamid G'ulom, Qodir Mirmuhamedov, Lola Tojiyeva, Mirziyod Mirzoidovga o'xshagan kamtar va fidoyi ijodkor noshirlarni o'sha yerda tanidimda. Bu menga hayotning mislsiz tuhfasi bo'ldi.

Mirkarim Osim benihoya kamtarligi bilan mehrimizni qozongandi. U doim qisini, devor yoqalab, yo'laklarning chetidan yurardi. Shundanmi kiyimining bir yelkasi doim oqarib yuradigan, ammo eski dunyoniy yaxshi biladigan ulkan adib murriix edi... Ana o'shalar jadidlarni ko'rgan, o'ziyam jadid qiyofali kishilar bo'lgan. Tirk jadidlardan Mo'minjon Muhammadjonov - Toshqinni ko'rganman...

Men dastlabtoga'mning kutubxonasida Usmon Nosir, Cho'lp'on, Qodiriy kabi jadid namoyandalarining ayrim kitoblarini o'qiganman. Ularni jadid deyishardi, faqat u paytalar so'kish va haqorat ohangi sezilib turardi bu so'zlar zamirida. Yomon so'kishardi. Eng kamida "xalq dushmani" deb haqorat qilishardi, kamshitishardi. Chunki mustabid sovet mafkurasini sichqon inigacha o'z g'oyalarini qo'rg'oshindek quyib tashlagandi.

(Davomi 3-sahifada.)

TAASSUROT

BEHBUDIY IZDOSHLARI GERMANIYADA

Prezidentimizning "Turkiston jadidlilik harakati asoschisi, atoqli adib va jamoat arbobi, noshir va pedagog Mahmudxo'ja Behbudiy tavalludining 150 yilligini keng nishonlash to'g'risida"gi tarixiy qarori qabul qilingach, nafaqat yurtimizda, balki qardosh va yondosh davlatlarda ham umumbashariyatning yorqin siyososi bo'lgan ulug' bobomiz ijodini tadqiq va targ'ib etish borasida ilmiy anjumanlar, davra suhbatlari muntazam o'tkazib kelinyapti.

Yaqinda Germaniyadagi elchixonamizda millat faxri, "Turkiston jadidlilik harakatining boniysi" (Begali Qosimova'rifi) sanalgan fidoyi siymoga bag'ishlangan madaniy-ma'rifiy tadbir hamda Germaniyadagi o'zbek lababalarini uyushmasining rasmiy ochilish marosimi bo'lib otdi.

Yo'go te diyorda o'zbek tilini o'rganayotgan nemis yoshlar, o'zbekistonlik lababalar hamda "Jadidlar izidan" respublika tanlovida g'olib bo'lgan maktab o'quvchilaridan iborat delegatsiya ishtirok etdi.

- Behbudiying boy merosini o'rganish va uning g'oyalarini yoshlar orasida targ'ib qilish bugungi kun uchun juda muhim, - dedi O'zbekistonning Germaniyadagi Favqulodda va Muxtor elchisi Dilshod Ahadov. - Bu kabi tadbirlar tariximiz va milliy qadriyatlarimizga hurmat tuy'ularini oshiradi. Yurtimizdan kelgan "Jadidlar izidan" tanlovi g'oliblarini erishgan yutuqlari bilan tabriklay turib, bu avlod ma'rifatparvar jadidlarimizning munosib vorislarini bo'lib yetishishiga umid bog'ladik.

Elchi janoblari O'zbekiston lababalarini uyushmasi haqida ham alohida to'xtalib, elchixonabu yoshlar tashkilotini har tomonlama qo'llab-quvvatlashini ma'lum qildi. Mazkur uyushma nemis diyoridagi imtalab yoshlarni birlashtirish, bu yerga o'qishga kelayotgan tolibi ilmlarga yordam ko'rsatish hamda nemis xalqini millatimiz madaniyatni, san'ati va hayoti bilan tanishtirishni o'z oldiga maqsad qilib qo'yanini e'tirof etdi.

Biz ushbu tadbir ishtirokchilarini suhbatga chorladik.

(Davomi 6-sahifada.)

RAMAZON SABOQLARI

JISM VA RUH MAYLI

Barchaga ayonki, adabiyot din emas, din ham adabiyot emas. Lekin musulmon xalqlari adabiyotini dindan ayri tasavvur qilib bo'lmaydi.

Islam ta'limoti o'tmishda so'z san'ati uchun ma'naviy asos edi. Buni barcha mumtoz shoir-u adiblarimiz, xususan, Alisher Navoiy ijodi ham yaqqol isbotlab turibdi.

Davrning o'zi Navoiyga islomning targ'ibotchisi bo'lish vazifasini yuylagan edi, desak, xato bo'lmas. Shoir "Siroj ul-musilim" ("Musulmonlar chirog'i") asarining yozilishiga turki bo'lgan ba'zi bir sabablarni aytib o'tadi.

(Davomi 3-sahifada.)

Tilda, fikrda, ishda birlik!

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining
QARORI

RAMAZON HAYITINI NISHONLASH TO'G'RISIDA

Yangi O'zbekistonda "Inson qadri uchun, inson baxti uchun" degan egzu g'oya asosida amalga oshirilayotgan keng ko'lamli istohotlar tufayli xalqimiz farovonligini oshirish, ko'pmillatli jamiyatimizda tinchlik-osoyish talik, do'stilik va hamjihatlikni mustahkamlash borasidagi ishlar sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarilmogda.

Bularning barchasi bag'rikenglik, saxovat va shukronalik timсоли bo'lgan muborak Ramazon oyini mamlakatimizda tinch-totuv, fayzli va shukuhli muhitda o'tkazishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Buni el-yurtimiz o'tasida ins-on-parvarlik, o'zaro hurmat va mehr-oqibat, kam ta'minlangan va ehtiyojmand shaxslar, yordamga muhtoj oila larga e'tibor va g'amxo'rlik ko'rsatish kabi yuksak insonyi fazilatlar ayni kunlarda yanada yaqqol namoyon bo'layotgani ham tasdiqlaydi.

Ulug' ayyom - muqaddas Ramazon hayitini ana shunday xayrii ishlarni izchil davom ettirgan holda har tomonloma munosib kutib olish, o'tkazish va uning mohiyatida mujassam bo'lgan egzu qadriyat va an'analarini keng targ'ib etish maqsadida qaror qilaman:

1. Joriy yilda Ramazon hayitining birinchi kuni **30-mart** - yakshanba kuniga to'g'ri kelishi haqidagi O'zbekiston muslimonlari idorasining axborot ma'lumot uchun qabul qilinib, mamlakatimizda 2025-yil **30-mart** kuni Ramazon hayiti bayrami sifatida keng nishonlansin.

2. O'zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksining 208-modda-siga muvofiq:

a) ishlanmaydigan bayram kuni hisoblanuvchi Ramazon hayitining birinchi kuni 2025-yilda yakshanba - dam olish kuniga to'g'ri kelishi munosabati bilan ushbu dam olish kuni 31-mart - dushshanba kuniga ko'chirilishi;

b) bunda ishlab chiqarish-texnik va tashkiliy sharoitlar (majvud uzuksiz ishlab chiqarish, aholiga har kuni xizmat ko'rsatish, navbatchilik asosida ishslash va boshqalar) tufayli ishlanmaydigan bayram kunlari to'xtatib qo'yish mumkin bo'lmagan ishlarni bajarishda dam olish kunlari ko'chirilmasligi ma'lumot uchun qabul qilinsin.

3. Qoraqalpoqiston Respublikasi Vazirlar Kengashi, viloyatlar va Toshkent shahri hokimliklari Din ishlari bo'yicha qo'mita, O'zbekiston mahallalari uyushmasi, Ijtimoiy himoya milly agentligi va boshqa hamkor tashkilotlar bilan birgalikda hududlarda Ramazon hayitini xalqimizning **milliy an'ana** va **urf-odatlariga uyg'un holda** o'tkazish bo'yicha tegishli choradabirlarni amalga oshirsin.

Turizm qo'mitasi Transport vazirligi bilan birgalikda yurdoshlarimiz uchun Ramazon hayiti kunlarda **mo'tabar ziyyaratgohlar va tarixiy qadamjolarga ziyoratlarni tashkil** etish masqadida qulay sharoit va imkoniyatlar yaratatsin.

4. O'zbekiston Milliy teleradiokompaniyasi, O'zbekiston Milliy axborot agentligi va boshqa omaviy axborot vositalariga Ramazon hayitini nishonlash bilan bog'liq tadbirlarni keng yoritish tavsya etilsin.

5. Mazkur qarorning ijrosini nazorat qilish O'zbekiston Respublikasi Bosh vaziri A.N.Aripov va O'zbekiston Respublikasi Prezidentining maslahatchisi R.Q.Davletov zimmasiga yuklansin.

O'zbekiston Respublikasi
Prezidenti Sh.MIRZIYOYEV

Toshkent shahri,
2025-yil 26-mart

MILLAT FIDOYLARI

IMPERIYANI QO'RQITGAN AMIRZODA

"KATTA O'YIN" GIRDOBIDA

XIX asrda dunyo xaritasidagi chegaralar o'zgarib, ayrim davlatlarning hududlari hukmonim imperiyalar o'tasida "talash" bo'ldi. Bu davrda kelib serhosil yerlari va yerosti boyliklariga ega Turkiston o'lkasiga ikki qudratli imperiya - Angliya va Rossiya ko'z tika boshladidi. Ikki o'rtaqagi raqobat esa tarixda "Katta o'yin" nomi bilan mashhur. Afsuski, mintaqadagi hukmonim doiralar - xonlar, amirlar bu xavfni oldindan ko'ra olmadilar. Garchi qattiqko'llig'i va shafqatsizligi bilan nom qoldirgan bo'Isada, Buxoro amirlari orasida Nasrulloxon shayboniy hukmdor Abdullaxon II davridagi kabi markazlashgan davlat tuzishga intildi. Ammo bu maqsadini ro'yobga chiqara olmadidi. Undan so'ng taxt boshiga kelgan Muzafer tez orada uzoqni ko'ra olmaydigan hukmdor ekanligini ko'rsatdi.

"MEN BIR JAHD QILSAM,
MASKOVGACHA BORAMAN!"

Said Abdumalikxon (tarixga Katta to'ra nomi bilan kirgan) mang'itar sulolasiga vakili Muzaffarning to'ng'ich farzandi edi. Katta to'ra Muzaaffarning Zumrad ismli xotinidan tuz'ilgan bo'lib, bu ayol afg'on amirining qizi edi. Shahzoda 12 yoshida Karmanaga hokim etib tayinlanadi. Keyin esa G'uzorga yuboriladi.

Shahzoda faoliyati kam o'rganilgan. Rus tarixchilarining aksari bu boradagi tarixni xolis yoritmagan. Uniga "isyonchi o'g'il" tamg'asini bosib, yirik ozodlik harakatinini ahamiyatsiz qilib ko'satgan. Mustaqilлик yillarda bir qator olimlar bu mavzuni o'rganib, xolis tahlil qildilar. Shu o'rinda tarixchi olim Abror Odilovning Abdumalikxon faoliyatini o'rganishdagagi tadqiqoti muhim ahamiyat kasb etadi.

(Davomi 7-sahifada.)

MUNOSABAT

YURAKDA POKLANISH, IDROKDA UYG'ONISH

Inson so'zining lug'aviy ma'nosi unutuvchi, esdan chiqaruvchidir. Tog'lar yemirilib, qum barxanlariga aylandi, dengizlar qurib, sahroga do'ndi, ming-minglab porloq yulduzlar fursati kelib so'ndi. Ammo inson o'z fitratidagi unutuvchanlik xislatiga sodiq qoldi. Balki shu boisdir, bani basharni asl Vatanimiz – jannatga olib boruvchi yo'l e'tiqod, ezbegulik va to'g'rilik ekanini eslatib turmoq uchun bir yuz yigirma to'rt ming yalavoch yuborilgan. Balki shu boisdir, osmonlar-u tog'lar ko'tarolmagan omonat yukini inson o'z zimmasiga olgan.

Yaqin o'tmishda o'z davlatimizdagi majlis-yig'lnlarda boshqa tilda gapirib, hujatlarimizni ham o'zga lisonda yuritishga majbur bo'iganimizni bugungi avlodga aystsak, ishonmasligi tayin. Til bilmagan mushtipar onalarimiz poyezdagicha olish uchun ham biror bilag'onga iltimos qilganlari hozir cho'pchak bo'il tuyuladi. Ramazon oyini munosib kutib olish, hayit bayramini keng nishonlashga doir davlat rahbarining maxsus farmoni chiqishi xayrli an'anaga aylandi. Holbuki, qirq-ellik yil oldin ro'za tutish u yodda tursin, shunchaki fotihaga qo'l ochgani uchun siyosiy rahbarlar jazoga mustahiq etilgani katta avlodning yodidan o'chgani yo'q.

"Berilgan ne'matlarga shukrona keltirish, ne'matning ziyyoda bo'lighiga sabab bo'ldi, noshukrlik esa bordan ham mahrum etidi", deydi Mavlono Jaloliddin Rumiy. Yangi zamonda, inchunin, diniy sohada bahramand bo'layotganimiz erkinlik, kengchiliklarni sanab adog'iga yetolmaysan kishi. Kechagina umra safariga borish uchun yillab payloylagan yurdoshlarimiz, bugun istagan paytlarida muqaddas yerlarga safar qilib, ibodat amallarini emin-erkin ado etib kelmoqdalar. Yaqin yillargacha taroveh namozlariga qo'shni davlatlardan qorilar jalb etilar edi. Bugun esa yurtimiz masjidlarida o'zimizda tarbiya topgan murattab qorilar ishtirokida xatmi Qur'onlar o'tkazilmoqda. Xorijiy davlatlar so'roviga ko'ra o'zbekistonlik qorilar hatto yaqin-yiroq o'kalarda xatmi Qur'on o'tkazib bermoqda. Mamlakatimizning biror go'shasida obod bo'ilmagan ziyyoratoh qolmadi hisob. Har yili yuz minglab musulmonlar yurtimizga kelib, buxoriylar-u xorazmliylar, temirziylar-u farg'oniyalarning qadamjolarini ziyyorat qilib, muqaddas qadamjolar fayzidan bahramand bo'ilmoqda. Quvonarlisi shuki, kechagina tarixiy meros talashgan qo'shni qardoshlarimiz, davlatimiz olib borayotgan birdamlik, va yakdilikli siyosati tufayli tariximiz ham, bugunimiz va kelajagimiz ham mushtarak ekanini anglab yetmoqda.

Hammaning ko'nglini topmoq amrimahol ekan. Tan olish kerak, afsuski, oramizda mamlakatimizda olib borilayotgan dunyoviylik siyosatini noto'g'ri tushunib, dahriliylik tamg'asini yopishtrimoqchi bo'layotganlar ham, e'tiqod erkinligiga mutaassiblik to'nini kiydirishga urinayotganlar ham bor. Ana shunday yanglish qarashdagi zamondoshlarimiz kuni kecha muhtaram

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev mezbонligida Ko'ksaroy qarorgohida o'tkazilgan iftorlik marosimini ko'dirlarmikan? O'sha kuni respublikamizda rasman ro'yxatdan o'tgan o'n olti diniy konfessiya rahbarlarining bir dasturxon atrofida jamuljam bo'lgani ayb muqaddas dinda emas, balki ayrim dindorlarning mahdud tushunchasida ekanini yana bir karra tasdiqladi.

Hazrat Navoiyning mashhur bayti bor:

Kimki bir ko'ngli buzug'ning xotirin shod aylagay, Oncha borkim, Ka'ba vayron bo'lsa, obod aylagay.

Davlatimiz rahbari iftorlik marosimidagi nutqida ijtimoiy soha bo'yicha qo'lga kiritilgan natijalar xususida ayrim raqamlarni keltirdi. O'tgan yilning o'zida muhtoj oilalarga 16 trillion so'mlik moddiy yordam va nafaqalar berilibdi. Demak, yo'qchilik sabab muammolar girdobida qolgan minglab ko'ngilarga shodish ulashilgan. Yaratganning nazargohi bo'lgan qablar obod qilingan. Inson qadri, inson baxti aslida shu emasmi?

Oylarning sultonı Ramazon – ruhiy poklanish, ma'naviy tozarish fursatidir. Bu yil mo'min-musulmonlar intiqib kutgan muqaddas oy ko'klam fasli bilan, ming oydan afzal Qadr kechasi esa yasharish va yangilanish ayyomi – Navro'zi olam bilan deyarli bir vaqtga to'g'ri kelganida ham ramziy ma'no bor. Bu hol mamlakatimizda milliy va diniy qadriyatlar uyg'un ravishda rivojlanayotganiga ishora go'yo. Bahoriy kayfiyat, yaratish ishtiyobi, ruhiy bardamlik, ko'ngilarning birdamligi – barcha-barchasi yurdoshlarimizning qalbi va ongidagi uyg'onish, poklanish ehtiyojiga javob bo'ilmoqda.

Bugun kechagi muvaffaqiyat bilan yashab bo'ilmaydi. Hayotning o'zi oldimizga yangi-yangi marralar, yangi vazifalarni qo'ymoqda. Bu vazifalarni o'z vaqtida va sifatli bajarmoq, qo'yilgan yuksak marralarni zabt etmoq uchun esa pok niyati, ezgu amal, yaxshi so'z va ma'rifata muhabbat lozim.

Davlatimiz rahbari o'z nutqida tariqatning ulug' peshvosi Bahouddin Naqshbandning "Qo'ling mehnatda, diling Alloha bo'lsin", degan o'gitini yodga olib o'tdi. Biz oriflar sultonı Junayd Bag'dodiyidan bir himmatni zikr etmoqchimiz.

Bug'dodiy hazratlaridan "Birgina duongiz qabul bo'lismangiz, kimni duo qilardingiz?" deb so'rashibdi. "Zamon sultonining ishiga rivoj tilab duo qilardim. Zero, sultonning ishi o'nglansa, raiyatning ishi ham o'nglanur", deb javob beribdi oriflar orifi.

Bu yilgi Qadr kechasi o'zgacha fayz-u shukuh bilan o'tdi. 1700 dan ziyod masjidlarimizda xatmonalar bo'ldi. Nuroni otaxonlarimiz, yurtimizdagi jamiki mo'min-musulmonlar muhtaram Prezidentimizga mustahkim sog'iqliq, uzoq umr hamda xayrli ishlariiga baraka tilab duolar qildilar. Sidqidildan qilingan duolar mustajob bo'lgesi, inshoollo!

**Olimjon DAVLATOV,
ijtimoiy-ma'naviy tadqiqotlar instituti direktori,
filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori**

ONAJONIM - TABIAT

Ilgari har bir hovlida ota-bobolar farzandlari, nevaralariga atab tupoqqa ko'chat qardashgan. Nihollar tobora chuqur tomir yoyib, kun sayin baquvvat dovdaraxtga aylanib borarkan, bu rivoj ota-bobomizga o'zgacha surur bag'ishlasa, farzangda oilaning ertasi, tayanchi sifatida zimmasidagi ulkan mas'uliyatni anglatib turgan. Agar oilda o'g'il farzand tug'ilsa, hovli chekkasiga yaxshi niyatda yigirma tup terak ko'chati ekilar, ular kun kelib yigit voyaga yetganda uyli-vatanli bo'lislida asqotardi. Shular haqida xayol surar ekanman, "Otangning tol ekkani – o'ziga nom ekkani" naqli beixtiyor esga kelaverdi. Naqadar haq gap!

jonga ora kiradi. Kuzag-u ayozda yaproq to'kib yalang'ochlanishiga qaramay, havoni chang-g'uboridan himoyalashda davom etadi.

Daraxt ekish atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o'zgarishiga qarshi kurashishda eng samarali usullardan biri bo'lib, bu borada jahonda ko'plab an'anaviy yirik loyihalarni mavjud. Afrikada 2007-yildan boshlab yo'lg'a qo'yilgan "Buyuk yashil devor" ("Great Green Wall"), Xitoyda 1978-yildan beri izchil amalga oshirib kelinayotgan "Three-North Shelterbelt Program", Efiopiyadagi "Yashil meros" ("Green Legacy"), Braziliyaning Amazon o'rmonlarini tiklashga qaratilgan "Trillion daraxt" ("Trillion Trees") loyihalarni eng muvaffaqiyatlari tashabbuslar sifatida e'tirof etish mumkin.

Butun dunyoda iqlim o'zgarishi global muammoga aylanib borayotgan bir paytda bu xavf biz yashab turgan makonni ham chetlab o'tmasligi kunday ravshan. Taassufki, so'nggi paytlarda turli qurilishlar va boshqa sabablar bilan "yashil do'stlarimiz" ildiziga bolta urayotganlar toifasini ham uchratdik.

BOG' YARAT, MEVASINI TATIRSAN!

O'zi, daraxt ekib, bog' yaratish – bizga bobomeros. Tarix sahifalarini varaqlasak, bog'lar asnosida "o'ziga nom ekib ketgan" buyuk ajoddolamiz shaxsisi, ezgu qadriyatlar bilan yuzlashamiz. Sohibqiron Amir Temur yaratagan bog'-rog'lar hammamizga ma'lum: "Bog'i Behisht", "Bog'i Baland", "Bog'i Dilkusho", "Bog'i Maydon", "Bog'i Nav", "Bog'i Shamol", "Bog'i Zog'on", "Bog'i Chinor", "Bog'i Naqshi Jahon"... Ular bizga yaxshidan bog' qolishi hikmatini mudom urg'ulab turadi. "Temur tuzuklari"dan mana bu qayd esa Sohibqiron bobomizning yaratish dasturlaridan biri sanaladi. Ushbu loyiha G'o'bi sahrosining kengayishini sekinlashtirishni nazarda tutadi. Dastur doirasida millionlab hektar maydonga daraxt ekitiladi. Bu esa tupoq unumdarligini o'shish, millionlab odam ish bilan ta'minlanayotir.

Xususan, Afrikadagi "Great Green Wall" loyihasidan ko'zlangan bosh maqsad Sahroyi Kabir cho'lining kengayishini to'xtatishdan iborat. Loyerhaga ko'ra, 8 ming kilometr uzunlikda yashil hudud yaratish maqsad qilingan. Ushbu tashabbusda qit'adagi 20 ga yaqin davlat bevosita ishtirok etadi. Loyiha natijasida tupoq eroziyasining oldi olinib, millionlab odam ish bilan saqlash qolish va yashil hududlarni asrash maqsadida endilikda 2025-yil 1-iyuldan boshlab ko'pqavatlari uylar massivlaridagi tupoq va yashil qoplamalari umumiy foydalanishdagi hududlarni o'zboshimchalik bilan betonlashtirganlik, qurilma va konstruksiyalarni o'rnatganlik uchun javobgarlik choralar kuchaytilishi belgilandi.

Davlat rahbarimiz tashabbusi bilan amalga oshirilayotgan "Yashil makon" umummilliyligi loyihasi esa yurtimizda ekologik vaziyatni yanada yaxshilash, iqlim o'zgarishlariga milliy yechim sifatida taqdim etilgan egzu tashabbusi o'laroq umummilliylar harakatga aylanib ulgurdi.

Ushbu loyiha doirasida belgilangan vazifalar, jumladan, 200 million tup daraxt va butalar ekish, "Soyali sayr ko'chalar" tarmoqini yaratish, Orol dengizi tubida 100 ming hektar "yashil maydon" barpo etish va Orolbo'yı mintaqasidagi o'rmonzorlarni 2,1 million gekstarga, o'rmon bilan qoplangan maydonlarni 4,1 million gektarga yetkazish va muhofaza qilinadigan tabii hududlarni 14,5 foizgacha kengaytirish – bularning barchasi hududlarni obodonlashtirish, ekologik jihatdan qulay va farovon muhitini yanada yaxshilashga xizmat qilishi shubhasiz.

Qamrov ham aytilib turibdi, "Yashil makon" bir yillik tadbir emas, kelajak uchun davomli harakatdir. Ushbu umummilliyligi loyiha shaharlari, mahallalari, qurilishlari, yaxshilashga qaratilgan bilan ahamiyatlidir. Bordingi, Germaniyaga yo'lingiz tushsa, so'lim va quyuq daraxt-zorlardan qadamning uzilmaydi. Tabiiyki, ularni parvarishlash juda katta mablag', vaqti va kuch talab etadi. Shu bois mamlakatning deyarli har bir shahrida "Yashil ko'ngillilar" jamiyatini faol ishlaydi. Misol tariqsida Kyoln shahrin olaylik. Bu yerda fuqarolar "Kyoln uchun 1000 daraxt" tashabbusi doirasida ko'chat ekishga homiylik qilishi mumkin. Buning uchun 1200 yevro miqdorida xayriya qilish talab etidi.

Xayrullo G'AFFOROV, Oliy Majlis Qonunchilik palatasining Ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish masalalari qo'mitasiga raisi

Dunyo har qanday insonning ehtiyojlarini qondirish uchun yetarlicha katta, lekin insonning ochko'zligini qondirish uchun juda kichik.

Mahatma GANDI

Boshlanishi 1-sahifada.

- Xalq ham shunga ishongan-da?
- Ishongan. Ko'chilik ko'r-ko'ona ishongan. Jadidlar xalqning ichida bo'lgan. Xalqdan o'zini tortib hech kim jadid bo'lgan emas. Mirkarim Osimming go'zal tarixiy hikoyalarini o'qisangiz, boshingizni ko'tarolmay qolasiz. Navoiy, Forobiy, Ibn Sino, Beruniy xususida, yo'qolish darajasiga kelgan qanchadan qancha buyuk tarixiy namoyandalarimiz haqida ham tarixiy, ham hayotiy, ham insoniy, ham ilmiy – olimlik nuqtayi nazaridan eng baland nuqtalarda asarlar yozib, tirtitirgan odamlar edi ular. Asl jadidlik shu! Xalq taqdiri uchun qayg'urish shu!

Bir keksa adlib va muallim haqida gapirob bermoqchiman. Mo'minjon Muhammadjonov to'g'risida. U Toshqin degan taxallus bilan yozardi. Oybek, G'afur G'ulom bilan, ilk jadidlar bilan ham birga ishlagan. 1926-yilda xotiralar asosida "Turmush urinishlari" degan go'zal bi kitob yozgan. XX asr boshlaridagi Markaziy Osiyo, xususan, o'zbek xalqi hayotini haqqoniyat, samimiyat bilan rost yoritib bergan. Haliyam o'qisangiz, o'sha davrning voqealarini, odamlari, jadid namoyandalarini-yu boshqa turli siyosiy, ijtimoiy, diniy tashkilotlar vakillarining ham siyomari Mo'minjon Muhammadjonovning qalami ostida niyojatda tirk gavdalanan. Oybek domla ham keyinchalik "Ulug' yo'" degan e'tibori roman yozganlar. Ana o'sha yerda jadidlarning hayoti juda go'zal yombi haqqoniyat bilan ifodalangan. Gap-so'zlar, fikrlari, o'yashlarini, falsafasi, kurashchanligi va kurashda bo'ynini kundaga qo'yganligi shunday yaqqol ko'zga tashlanib turadi. Mo'minjon Muhammadjonov – Toshqin bilan nashriyotda ishlayotgan paytalarin tanishganman. O'shanda meni mumtoz adabiyot, folklor, qrim-tatar adabiyoti, adabiy tanqid, adabiyotshunoslik sohalari bo'yicha bo'llim mudiri qilib qo'yishgandi. Qarib, munkillab qolgan Mo'minjon Muhammadjonov qo'llarida eskirib ketgan qalin papka solingen xalta bilan kirib kelgandi xonaga. Diqqatimni tortgani – kiyimlari eski, lekin juda ozoda edi. O'zlarini tanitdilar: "Yangi ishga kelibsiz, o'g'lim, tanishgan keldim", dedilar. Haligi xaltani ochib, papkadan "Nayzangul" deb qalamda yozilgan qo'lyozmani chiqardi. "Mana shu ro'monni, Ibrohimjon, sizga olib keldim. O'qing, agar ma'qul bo'sa, chiqarsangiz, o'quvchilar ham maza qilardi", dedi. Qo'lyozmani olib qolib, 10-15 kunda o'qib chiqdim. Xalq latifalari usulida yozilgan, hayot hodisalari, kolliziyalari, zo'ravonliklari ko'rib, esidan og'ib qolgan Nayzangul degan odamning obrazini yaratibdi. Olomon ichida masxarabozlik qilib, qo'llarida kashkullar bilan doim "Nayzangul-o, Nayzangul" deb takrorlab yuradigan darvesh-qalandarlar bo'lardi yuz yil avallari, deb eshitgammiz. Insonni qanchalar zo'ravonlik ostida xoru zor qilib, esidan ayirishgani, hushini olib, taqdirlari barbos qilishgani haqida ekan roman. Ko'rishganidusta "Yaxshi yozilidi, rejaga qo'yamiz, rahbarlarga yetkazaman. Faqat ozroq qisqartirishga to'g'ri keladi. Sizga bir oy vaqt bersak, bir ko'rib, o'zimga qaytarib olib kelib bersangiz", dedim va ko'zimga tashlangan ayrim juz'iy nuqsonlarini ko'rsatdim.

Keyin bilsam, u kishi katta shoir, jamaot arbobi, tahririyatlarda ishlagan, yuzlab maqollarlar chiqargan ziyoli domla ekanlar. Qo'lyozmani olib ketdi, shu-shu qaytib kelmadidi. Demak.. o't ketgan. Surishtirdim, hech qayerdan dargi topilmadi. Roman ham yo'q. Hozirgacha topilmagan "Nayzangul"... Avlodlari ham yo'q ekan. Uyini ham topolmadim. Eski Jo've, Sag'bon atrofida bo'lsa kerak, deb o'yillardim, lekin u tomonlarda ham domlani hech kim ko'rmagan bo'lib chiqdi.

Boshlanishi 1-sahifada.

Temuriy hukmdor Husayn Mirzoning yaqinlaridan bir nuktdan kishi: "Navoiy she'rlarida oshiqlig-u mayparastlikni bisyor kuylab, islam-u din uyiga ko'p g'avg'o soldi-da", qabilida fikr bildiradi. Albattra, Navoiy asarlari may ramziy timsol, ishq esa Allohga oshiqlik ekanayon. Biroq endi shoir din uyini obod aylaydigan, ya'ni islam asoslarini tushuntirib beradigan bir asar yozishni ko'ngliga tugadi.

Ammo goh u, goh bu tashvish bilan bo'lib, orzulagani bu asarni bitishga hech fursat topolmaydi. Yillar o'tib, shoir oltmisiga yaqinlashgan bir mahalda Samarcanddan Hirotgab bir mo'tabar zot tashrif buyuradi. Navoiy ham uning ziyyoratiga boradi. Mehmon Navoiyga o'zining piri bo'lmish Xoja Ahror Baydu'lloh Valyinling yillar burun u haqda aytgan: "Alisherberk ko'p yaxshi nazmlar bitdi, lekin bevosita din targ'ibiga oid bir asar yozish ham undan lozim edi", degan omonat gapini yetkazadi.

Allaqachon bu dunyonni tark etib ketgan ulug' pinring bu tilaklari shoirga ruh baxsh etadi. U o'sha zahotiyog "Siroj ul-muslimin"ni yozish uchun qalam yo'nadi...

"Siroj ul-muslimin"da ro'za haqida maxsus ikki

"JADIDLIK ENDI O'L MAYDIGAN HARAKATGA AYLANDI"

Men shunday sharqshunos domla Laziz Azizzoda bilan ham tanishganman o'sha kezlar. Yigirma yildan ortiq surgunda yurgan. Tarixi uzun...

- Buyuk shaxsnинг o'zi davr qolipiga sig'ishi qiyin. Lekin jamiyatda yuzlab fenomenlar paydo bo'lgandan keyin yo'jamiat ular bilan murosa qilishi, yo'ularni yo'q qilishi kerak. Shu muloha o'rinnimi?

- Bu tazyiq-ta qiblarga asoslangan jarayonlar boshqa xalqlarda ham sodir bo'lgan. Yevropa, Germaniya, Fransiyada shunday voqealar ku-zatilgan. Biz hali jadidlar harakatining teran mohiyatiga kirib bormadik. Bu ozodlik harakati namoyandalarini fransuz inqilobchilariga o'xshash mumkin.

Fransuz inqilobining beshta buyuk prinsipi bo'lgan, shuni qattiq ushlashgan. Xuddi "Jadid" gazetasida "Tilda, fikrda, ishda birlik" shiori bo'lgani singari. Bu juda ulug' gap. Ismoil G'asrali Yevropa, Turkiya, Misri borib ko'rganidan keyin romanlar yozgan. Bu ma'rifiy asarlari orqali jamiyat hayotiga ham erk, inqilob g'oyalari yopirilib kirib kelavergan. Shu g'oyalari ta'sirida jadidlar ilm-u ulamo, olim hamda ixtirochi bo'lgan, kashfiyotchiga aylangan.

Jadidlarning ixtirolari deganda Ahmadjon Shukriy yodga keladi, u ham Berlinga borib o'qigan yoshlardan bo'lgan. Maryam Sultonmurodova, Xayriniso Majidxonova bilan birga o'qigan. Shu odamning taqdiri ham juda qiziq, men hayratga tushib yuraman. U Haydelbaroda o'qigan olim va adib edi. Ahmadjon Shukriy "Cho'lpion Cho'lpiond" degan maqola yozgan. Qarang, fikri ixtiro bu ham. Cho'lpion ijdini shu maqolada Shekspirning sonetlari bilan muqqoya qilgan. Shukriy 20-21 yoshli yigitcha bo'lgan va paytda. Tasavvur qilapsizmi, Shekspir bilan Cho'lpionni qiyoslash uchun qancha Yevropa ilmilarini, Gytobi, Volterni bilishi kerak. Yo'qsa bunday yozolmasdi. Mana, ixtiro. Bu odam Husayn Jovidning "Shayx San'on" tragediyasini Fitrating "Hind ixtiobchilar" asari bilan so'zma-so'z solishtirib chiqqan. Ixtiomi,

yo'qmi? Shundan ajoyib bir ijtimoiy-badii xulosalar, adabiy uslublarga doir nazariy fikrlar yozib qoldirgan.

Nima uchun turkiy jadid adabiyoti namoyandalari chet el hayotiga daxlidor voqealarini yoritgan, tarixiy hodisalarni qalamga ola boshlagan? Buni men bi misol tariqasida aytayotganim boisi, juda yosh bo'lishiga qaramasdan Majidxonova, Sultonmurodova, Shukriyalar avlodni haqiqiy ma'hadabiyotda, san'atda, ilmda ixtirolarga, kashfiyotlarga intilgan. Gazetada jadid kashfiyotchiligi, jadid ruhi degan mavzu ko'tarilishi kerak. Haqiqatda ular kashfiyotchi bo'lgan. Jadidlar adabiyotdan ijtimoiy ovoz chiqib turishini xo'lagan jiddiy shaxslar edi. Buna Rau Parfiga o'xshagan zamondoshlarimiz ilg'ab olgan va shu g'oyalari yuragida, ijodlari ko'karishini jon-jahdi bilan istagan, shu yo'ldan qaytmagan.

- Kitoblarining birida o'qigandim, bosaligingizni eslaganingizda amakilaringiz novvoy bo'lishganini yozgansiz. Ko'zimning oldida turibdi o'sha tasvirlar: Siz tomosha qilyapsiz, ulardan bira chaqqonlik bilan xampadan xamir uzib, tirsaklari bilan zuvalaga ishlov beryapti... O'sha paytar, ya'ni 50-yillarda oddiy xalq vakillari jadidlarning sifatida maydonga kirib kelyapti. Jadidlar haqida suhbatlar bo'lganmi?

- Otam rahmatli Qodiriy bilan tengdosh bo'lganlar. Aytib berishardi, milliy harbiy kuchlar tuziladigan bo'lganda Abdulla Qodiriy yosh yigit bo'lgan, otam ham Qodiriyalar bilan Samarqand darvoza tomonlarda birga xizmat qilgan ekan. Lekin qo'llimda hech qanday hujjat bo'lmagan uchun bu haqda bior narsa deyolmaysan.

- Tahririyatimizda eskishaharlik Husan degan yigit ishlaydi. U bir kitob olib keldi. "O'tkan kunlar"ning uchinchini bo'limi alohida bo'lib chiqqan 25-yilgi nashr. Qatag' on yillarda kitobni choroqqa berkitib, suvab tashlashgan ekan. Xalq o'zi sevgan kitoblarini ehtiyoq qilib, saqlab qo'ygan-da. "Nayzangul"

romani haqida gazetamizda e'lon bersak. Topilsa, koshki... O'zi matbuotning vazifasi kashshoflik, degan gap bor-ku.

- Bale, haq gapni aytindiz. "Jadid"da qishloq xo'jaligi vaziri, katta olim, akademik Ibrohim Abdurahmonov bilan suhbatingizni o'qidim. Mana shu suhbata ujudu ko'p fikrlarini o'rta ga tashlagan. Savollarga ham jahonning eng zo'r olimlari kabi yuksak professional nuqtayi nazardan javob bergan. Sun'iy intellekt haqida ham juda chucher nazariy masalalarni o'rgangan ekan. "Bizning olimlari shu kunkarda sun'iy intellekti, seleksiya sohalarida olib borayotgan ishlari faqat O'zbekistonga emas, butun dunyoga katta foyda keltiriyapti", degan gapni aytgan. Bu oson gap emas. Olim odam qo'llida aniq faktlar bo'limasa, gapirmaydi. Bular haqiqiy ma'node o'sha Fitrating, Cho'lpionlarning, Qodiriyalarning milliy g'oyalari o'zlashtirgan. O'zbekiston xalqi yaqin yillarda shu odamlar sabab niyoyatda katta samarali natijalarga erishadi. Mana shunday odamlar jadidlarning an'analar va milliy g'oyalaring, o'sha kurashlarining natijalari sifatida maydonga kirib kelyapti. Jadidlarning bir o'l maydigan xususiyati – ular boshlagan ishlarning davomiyligi va hech qachon tugmasligidir.

- Nazarimda hamma zamonaning o'z jadidlari bordek. Boshqacharoq nom bilan bo'lsa ham, masalan, Ozod Sharafiddinov, Shuhrat, Erkin Vohidov, Abdulla Oripov timsolida davom etgan bu silsila.

- Bular juda ko'p. Asqad Muxtor, Omon Matjon, O'tkir Hoshimov, Shukur Xolmirzayev kabi peshqadam yozuvchilarimiz ham yuragida, asarlarida milliy g'oyalilar gurkibrat turgan odamlar edi. Mana, Abdurahmonovni gapiryapmiz, bitta oshishiga to'sqinlik qiluvchi tashqi kuchlar har doim bo'lganini unutmashlik kerak, menimcha...

- Bular juda ko'p. Asqad Muxtor, Omon Matjon, O'tkir Hoshimov, Shukur Xolmirzayev kabi peshqadam yozuvchilarimiz ham yuragida, asarlarida milliy g'oyalilar gurkibrat turgan odamlar edi. Mana, Abdurahmonovni gapiryapmiz, bitta oshishiga to'sqinlik qiluvchi tashqi kuchlar har doim bo'lganini unutmashlik kerak, menimcha...

- Fikringiza qo'shilaman, Iqboljon. Tashqi ta'sir hamma vaqt bo'lgan. Davlatimiz rahbari yuksak siyosiy irodasi, jadid boborlarimiz orzu qilgan ishlarni davom ettirayot. Hayot ruhoniyatiga singdirayot. Mana, mart oyi oxirida Xo'jand shahrida bo'tajak uch tomonlama uchrashuv ham ana shu xalqchil isholtarining amaliy ifodasidir. Qo'shni-qardosh ellening birdamliq, chegaralardagi nizoli hududlar xususida hamjihatlikda yuquny qarorning qabul qilinishi, eng avvalo, ulug' ne'mat – tinchlikning barqarorligini, qolaversa, mintaqaga salohiyati bilan birga, uning kuch-qudratini-da mustahklaydi. Bu esa o'z navbatida Markaziy Osiyo, xususan, Yangi O'zbekistonning rivojanish bosqichida yangi ufqularni ochadi. Ular bari jadidlар orzu qilgan ufqular...

- Rahmat, ustoz. Siz bilan suhbatimizni hali ko'p davom ettirazim. Ulug' ayyom kunlari Sizga minglab mushtariylar nomidan kuch-quvvat, tani sihatlik va toshqin ilhom tilaymiz.

Suhbatosh:
Iqbol MIRZO

Ushbu QR-kodni skaner qilib suhbatni video shaklda ko'ring!

JISM VA RUH MAYLI

Har biri o'z shug'lig'a zohid bo'lub,
Man'i xilof ichra mujohid bo'lub.

Bormag'ay-u ko'rmagay-u tutmag'ay,
Aytmagay, eshitmagay-u yutmag'ay.

Uchinchisi, ko'ngilni pok tutish:
Lekin uchunchishi budurkim, ko'ngul,
Chunki erur mahbibi anvori kull.

Pok-u ravonbaxsh havosi aning,
Jilvagahi fazoyi aning.
Chunki ko'ngil – ilohi sirlar xazinasи, shohiy chehra, ya'ni Alloh jamolini aks ettruvchi oyina hisoblanadi:

Maxzani asrori ilohiy ham – ul,
Oynayi chehrayi shohiy ham – ul.

Shuning uchun bu ko'zguri turli xayollar zangidan tozalash, shunday asrash kerakki, unda faqat do'st, ya'ni Allohgina aks etsin, undan boshqa narsaning naqshi ko'rnimasini:

Daf' qilib zangi xayolotni,
Asramoq ul nav' bu mir'otni,

Kim anga juz do'st zuhur etmagay,
Balki aning g'ayri xutur etmagay.

"Farhod va Shirin"ning Sulton Husayn Mirzoning o'g'li Abulfavoris Shohg'arib Bahodirga pandu-nasihat tarzida bitilgan 53-bo'bida shoh bo'lish uchun ilm egallash, shunday asrash kerakki. Navoiy nazidda, shoh har qanday ilmni o'rganishi kerak. Biroq din ilmiga kelganda, uni asosiy manzil aylasini. Chunki bu – asl ilm:

Guzar qil har necha ilm o'lsa hosil,
Chu din ilmig'a yetsang, ayla manzil.

Shah uldurkim, shiori ilmi dindur,

Nedinkim ilmi din ilm ul-yaqindur.

Din imlini egallaganidan keyin, boshqa fanlarni xoh o'r gan, xoh o'r ganma, deydi Navoiy. Lekin, deb davom etadi shoir, tib ilmning ham kishiga kerak joyi ko'p:

Va lekin tibbu hikmat ham erur xo'bo'

Ki sihhatdur kishi jismida matlub.

Axir tani sog' bo'limasa, to'shakdan bosh ko'tarmas, bu odam Tangri amrlarini qanday qilib ado etsin, nechuk ro'za tutsin, ne yanglig sajdaga bosh egisin? Yoxud og'ziga paxta bilan suv tomizib turilgan bo'lsa, u odam qanday qilib ro'za tutsin:

Qay-u jismeki oning sihhati yo'q,

Qilurg'a Tengri amrin quvvati yo'q.

Birovkim paxta birla su(v)ni yutqay,
O'zung dekim, ne yanglig' ro'za tutqay?!

Netib qilg'ay safodin sajdaye fosh,

To'shakdin ulki olmas lahzaye bosh.

Bobokalonimiz chahoryorlardan biri – Muhammad alayhissalomeng kuyovlari bo'lmish hazrati Alining hikmatli so'zlari jamlangan nasriy. "Nasr ul-laoliy" kitobidan she'rga solib tarjima qilgan "Nazm ul-javoh" to'plamidagi rubo'yalarida ro'za bilan bevosita yo'lbosita bog'liq ko'p va xo'b nasihatlar bayon etadi.

Hazrati Ali va Navoiylar nazidda, qorin – hamisha kishiga dushman, u bilan do'st bo'lmashlik kerak:

HIKOYA

Bu dunyoda faqat ikkisi bor edi. Xuddiki Momo Havo bilan Odam Ato kabi. Va yana bahor bor edi. Bahor o'zi bilan birga baxtni, shodlig-u muhabbatni olib kelgandi.

— Oxirgi nafasgacha birga bo'lamiz!..

Kaftalrida turgan yuraklarini bir-birlariga tutadi.

— Bu senga.

— Bu sizga.

Momo Havo bilan Odam Ato bir-birini qanday suygan bo'lsa, ular ham shunday suyishardi va ardoqlashardi bir-birlarini.

Keyin haqiqiy hayot boshlandi. Uy-ro'zg'or, oshxonalar-tomorqa, og'ilxona va paxta terimi... Tirkchilik tashvishi har kuni yigidan boshlanadigan voqeaga o'xshaydi. Kecha ham shu tashvish, bugun ham, hatto ertaga ham...

Eri erta bahor kunlari bo'zga o'rog'lik nimadir olib keldi.
Juvin hayron.

— Ko'chat — dedi eri uning savolchan nigholari ga javoban. — Anor ko'chati. Noyob turi ekan. Kelasi yili hosil beradi. Hovlimizga ekib qo'yaman.

Keyin hovlining qumoq tuproqli, nami yetarli bir burchiga ko'chhatni suqib qo'ydi.

— Anor yozda gullaydi, kuzda meva tugib yetilib pishadi. Ana o'shanda mevalaridan mazza qilib to'yib-to'yib yeysan. Qara, shoxlarida tikanak kam. Shirin anorda shunaqa bo'larkan. Kelasi yilgacha senam boshqorong'i bo'lib qolarsan, a?..

Eri o'zi bilmagan holda u bilan anorning qismatini birlashtirib qo'ydi... Bu shunchaki daraxt emas, balki ish shadaxti edi.

Kechalari erining ishdan kelishini kutarkan, mitti ko'chating nafasini, kun sayin barg chiqarganini, shoxchalar tarvaqaylab atrofga yoyilayotganini eshitib yotardi.
Ko'chating bo'y cho'zilib, shoxlari tikanakli bo'lib goldi.

Har kuni yuragi hapriqqancha uni kuzatardi. Salsabil bulog'idan to'yib suv ichayotganday, daraxt po'stlog'ining rangi bililar-bilinmas o'zgara boshladi. Jigarrang shoxlarda nymashil novdalar nish urayotgandi.

Hademay ularda nozik jajigina yashil yaproqlari yoziladi. Barglari mayda, nashtar-simon...
Gulg'unchalarning yengil nafas olishlar eshitila boshladi.

Hademay ular orasidan to'p-to'p qizil g'un-chalar ochiladi!

Ayolning anor yegisi keldi. Bu xabarni eshitgan kuni eri bozordan anor ko'tarib keldi. Bir dunyo. Ol, istaganingcha ye. Ammo... ayolning ko'ngli bog'dagi anor mevasini tilayotgandi.

— Mening bahorim keldi, sening yozing qachon keldi?

— Yozga maktub yubordim. Kelar hademay...

Devordagi soat uni shoshirgani kabi u ham daraxtni shoshirdi. Bo'la qol! Mevalaringni tuga qol! Ko'nglim faqat sening mevalaringni tusayapti. Shunday tusayaptiki...

Quvonchning umri qisqa bo'ldi. Qornidagi homilaning ham. Olti oylik bo'lganida nobud bo'ldi.

— Og'ir narsa ko'targansan, — deya yozg'irdi eri uni yupatish o'rniiga.

Qaynona bo'lmish tarafini olgan bo'lib chandib qo'ydi.

— Voi, nimaga kelinga zarda qilasan? Bu uya og'ir ko'taradigan qanday yuk bor? Men bilan singillaringdan boshqa!

Qaynona bo'lmish hali juda qarib ketmagan, anchagini dali-g'uli ham, xuddi ming qo'yli boyning xotinidagi kerilib, sallona-sallona yuradi, lekin basharasini uzoq vaqt oxtob yuzini ko'magan so'lgin o'xo'rini eslatadi.

Ikkala qaynsingil ham o'ttizga yaqinlashib qolgan, ammo ikkisi ham nega sochlari to'kilayotgani haqida o'ylab ham ko'rmaydigan laqma xotin misol beg'am edilar.

Butoq shoxlarida kurtak nish uring, mayin-mayin yaproqchalar uch berib qoldi. Hademay g'unchalar bo'rtib gul ochadi...

— Hoy kurtaklar, tezroq achiling... Hoy g'unchalar, jilmaying tezroq... Bahorim, menin bahorim, tezroq kelsang-chi...

Nihoyat... Anor gullariga sovchilar — kapalaklar, asalarilar kela boshladi. Kun bo'y buitoqning boshidan g'o'ng'ilash arimaydi.

Tunda shoxlarda tunab qolgan shabada uyg'onib, qip-qizil gulg'unchalarni allayay boshlaydi.

Tongda quyoshning oppoq nurlari gulbarg-larning yuzini silaydi.

Novdalardagi dasta-dasta gullar kundan kun ko'paygandan ko'payib qulf ura boshladi.

Lolarang gullar baxtdan ko'zlar niamlangan juvon kabi suluvdan suluv edi.

Ikki yil o'tib juvon yana homilador bo'ldi. Ammo... bunisi ham turmadni.

Anor butog'i ham har yili qiyg'os gullaydiyu... mevasidan darak yo'q.

Daraxt yupanchga muhtoj boladay ingraydi.

Tun bo'y devorlar nimagadir zirillaydi.

Uyi yonida har kuni qo'shni bolalar koptok surishadi. Qiy-chuv avjiga chiqadi. Yig'lagani kim, kulgani kim...

G'amginalik bir qo'shiq kabi lablariga qo'ndi. So'ng ko'zlariga... yuzlariga...

Tinchlan, yurak. Nechun buncha notinch tepasan? Nimaga va qayerga oshiqasian? Hali oldimizda imkonimiz mo'lku, kutamiz, kutamiz va yana kutamiz... Bizga atalgan mitti qushchalar hali uyquda. Ularning yug'onishini kutmaymizmi?... Mitti qushchalar uchib keladi. Axir bejiz tushlarimga kirma-yotgandir... Kutamiz, dilim, kutamiz, suknatga q'arq bo'lib...

— O'ksinma, anorinam. Bu dunyo umidi dunyo. Kelasi yil ikkalamiz ham boshqorong'i bo'lamiz, xudo xohlasa!.. Biroq juvon hadeganda boshqorong'i bo'lavermadni.

Bahor ketidan bahorlar o'tdi hamki, xush-xabar qanot yozavermadni.

Nihoyat juvon homilador bo'ldi yana... va... yana tuproqqa topshirdi...

— Ajrashaylik... — dedi kunlarning birida eriga azbaroyi yaxshilik tilaganidan. — Anavi anorniyam kesib tashlang!

— Men shunday noyob anorga ega insonman. Shunday bo'lgach, nega uni kesib tashlarkanman! — deb javob berdi eri.

Juvonning mehri iyidi eriga, ammo uning aysbsiz ekanini biladigan odamday dadil javob beriganidan ajablandi.

Shunga qaramay, umidini uzmadni. Tushlarida belanchak ko'raverdi, ko'raverdi... Xuddi anor qiyg'os gullagan kabi u ham homilador bo'laverdi, bo'laverdi... Xazon bo'lgan gullarni yig'ib olib tandirga tashlashdi. Uning nargis ko'zli gullarini esa... tuproqqa...

Sun'iy intellekt chizgan rasm.

Xuddi begona inga kirib qolgan qushday his qila boshladi o'zini...

Dam-badam yuragi uvishib butaga tikilib, uning shoxlariga diqqat bilan razm soladi.

— Menga o'xshab sen ham mustoqmisani?

Nazarida, daraxt go'yo osmon sari qo'cho'zib, ittijo qilayotganga o'xshardi — bamsoli ba horning kelishiga muntazirdi.

— Bahorim, kela qolsang-chi! Ey g'unchalar, tezroq jilmayinglar...

Hamma narsa ko'ziga belanchakka o'xshab ko'rindi. Hatto shamol ko'tarilganda daraxt soyalari ham xuddi belanchakdek tebranayotganday tuyuladi.

Havo dim. G'ir etgan epkin yo'q. Tun undan hatto shabdanani ham darig' tutadi. Qaynoq hovur nafasini qaytaradi. Uning esa butun vujudi titraxydi, xuddi sovqotayotganday.

Tez bo'l, tez bo'l, shoshi!

Jimir-jimir qilayotgan yulduzlar orasidan kimdir mo'ralab turgandy juvon osmonga qarab nola qila boshladi: Nega mening ikkala qo'lim ham, bag'rim ham bo'm-bo'sh?.. Sabrimni, sabotimni sinamoqchimisan?

Yulduzlar orasidan mo'ralab turgan zot qulqolarini bekitib, o'zini panaga olgandy, birdan osmon qorayib ketdi. Jimir-jimir qilayotgan yulduzlar ko'rinxamy qoldi. Zum o'tib momoqaldiroq qaldiradi. Chaqmoq chaqdi, ammo uning bag'rida ziyyodan asar yo'q edi. Bu zimistonda etni junjiktituvchi nimadir borday.

Tongda yig'i ovozidan uyg'ondi.

Deraza ortida kimdir xo'rsingancha achchiq-achchiq yig'lardi. Keyin uzozlashayotgan qadam saslar...

O'rnidan turib derazani ochdi.

Ko'cha boshida uning bahori yashil etaklarini sudragancha behol ketib borardi... Baxta to'yungan, baxti yarim bahor...

Eshik taqilladi.

Ostonada mayin jilmayib yoz turardi:

— Ko'chimni tushiraveraymi?

Hovli katta edi. Endi butun ko'ch-ko'roni bilan joylashib olyozing ertaklarini boshlangan: erta-yu kech bir zum tinim yo'q. Ro'zg'or yumushlari, dala, tomorqa va paxta... go'yo azal mashshog'i har kuni bitta kuyni chalayotganday!

Dugonalari unga ochiqdan ochiq havas qilishardi. Sening ering o'nida bizniki bo'lganidami... allaqachon javobimni berardi yo'ustumga xotin olardi!

Dugonalining tillaridan uchayotgan so'zlar samimi edi, ammo uning yuragiga anor tikaniday sanchildi.

Darvoqe, eri chindan ham ko'ngli daryo odam... yo'q, yo'q, ummon! U shunday bir ummonki, oldida eng katta daryo ham kichik bir imroqdeq gap.

Eriga daxidor nima bo'lsa, hammasi unga yoqardi. Hatto dastro'moli ham. Dunyoda erkak zoti ko'p, ammo eri uning uchun bittiga, yagona edi.

Kunlar bir-biriga tutqich bermay o'tar, devordagi osma soat asta-sekinlik bilan sezdirmay uning umrini yamlamay yutardi.

Nihoyat xonasiga kirib eshikni taraqlatib yopdi.

Juvon qaynonasi aytganiday "irimi"ga bo'lsa-da anorga ozor yetishimi istamasdi. Axir bu... kasal xotinga endi keraging yo'q deyish bilan baravar emasmi?

Birozdan keyin qaynsingilning kichigi kelib akasini onasi yo'q layotganini aytди.

Eri "tergov"ga chaqirilgandi.

Keyingi safar g'irt mast erining o'zi boltani qo'liga olib anoring oldiga yugurib bordi-da, daraxt tanasini zarb bilan teta ketdi.

— Bexosiyat! O'tin bo'llishdan boshqaga yaramaydi! So'ppayib turgandan ko'ra o'tin bo'lgani yaxshi... Hoziroq chopib tashlayman! Hammonga jonga tegdi! Jonga tegdi!..

G'azab eriniki edi, ammo so'zlar qaynona bo'l mishniki...

Tepli zarbidan daraxt tanasi zirillab ketdi, anchagacha dir-dir titrab turdi. Go'yo o'ksinib-o'ksinib yig'layotganday...

Kutilmaganda qaynona bo'l mish va qaynsingilar dod solgancha eriga yopishdilar.

— Daraxtda ne gunoh? Nega unga zahringni sochasan? — deya o'g'lining qo'lidan boltani tortib olarlar qaynona bo'l mish juvon to-monga qarab qo'ydi. — Sabr qil, meva berib qolar!

Keyin bexosdan kulib yuborib, o'g'liga tanbeh berdi.

— Ha, qilq'ing qursin... Odamni qo'rqitib yubording-ku!

Qaynona bo'l mishga qo'shilib qaynsingillar ham kulishti. Hammalarining yuzida tabassum va kulgi, go'yo hozirgina bo'lib o'tgan dilxiralik yuz bermaganday...

Go'yoki bu safar ham "irimi"ni qilishdi. Ammo juvon qaynona bo'l mishning o'tkir nigozhalarida "Ko'dingmi" istasam o'g'limni ne ko'ya solishimi? Men bilan o'ynasha ko'roma!" degan ma'noni uqdi.

Jumboq bu odamlar. Yuz yil bir uya yashasang-da, bu jumbojni yecholmaysan...

Qaynona bo'l mish ham, qaynsingillar ham indamay uya kirib ketishdi.

— Mening bahorim tugayapti. Sening ham yozing tugadimi?

Sovchiga kutaverib anor gullari ham sarg'aydi.

Kuzning sarig ko'yagli kabi orzular ham, umidlar ham sarg'aydi.

Xazon hidi anqirdi...

Tengqurlari avval sunnat to'y qilishdi. Keyinroq borib ularni kelin to'ya, qiz oshiga takif qiladigan bo'lishdi. Eri do'stlarining hech birining to'idan qolmasdi. Kerak bo'lsa, qamishdan bel bog'lab xizmat qilardi. Lekin biror marta ko'ngli o'ksib, mahzun tortib kelmagan. Hamisha bahor quyoshidai iljayib turar, yuz-ko'zlar baxtiyorlikdan chaqardashi. "Meni o'ylab o'zini shunday ko'rsatayapti. Aslida buning ham ichi to'la tutun!" Eri uning uchun mehr-muhabbat va sadoqat timsoliga aylanib borardi.

Juvon tug'ish yoshidan o'tgandi. Ammo hamon tushlarida belanchak ko'raveradi, ko'raveradi... Anor daraxti ham har yili qiyg'os gullayeradi, gullayeradi... Xazon bo'lgan gullarni yig'ib olib tandirga tashlashadi. U esa... ikki qo'li bir tepe bo'lgancha qolaveradi.

Ko'p narsalar unchaliq bilinmagan, sezilмаган екан. Mana endi ayon bo'lyaptiki...

Boshlanishi 1-sahifada.

Robert LORENS,
Humboldt universiteti talabasi:

yoshlarining baxti kulgan, kelajagi oydin. O'yaymanki, bu nihollar tez fursatda o'zining salmoqli mevalarini beradi.

Saodat G'OZIYEVA,
Germaniyadagi O'zbekiston
talabari uyushmasi bosh kotibi:

– Men O'zbekiston haqida, uning sharaflari tarixi, buyuk namoyandalari to'g'risida ko'p eshitgan va o'qigan edim. Beruniy, Xorazmiy, Ibn Sino kabi dunyo tamadduniga beqiyos hissa qo'shgan daholar yurtiga hurmatim va qiziqishim baland. Yana, o'zbek xalqiga ehtiromim shakllanishida bizning universitetda ta'lum olayotgan hamyurtlaringizning ishtiyogi, layoqati va vatanparvarligi sababchidir. Tarixdan ma'lumki, yuz yil avval mening vatanimda ta'lum olgan o'zbek yigit-qizlari keyinchalik qatag'on qilinib, misli ko'rilmagan qivnoq va azoblarg'a giriftor etilgan. O'zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyev tomonidan jadidlarining maqsad va g'oyalarini amalga oshirish yo'lida olib borilayotgan ishlarni meni cheksiz qovontirdi. Chunku bir paytalar taraqqiyot istagida ilm olishga bel bog'lagan jadidlar qora kunlarni boshdan kechirgan bo'lsa, bugun davlat rahbarining shaxsan o'zi ana shunday iqtidori yoshlarini ilm va ma'rifat yo'liga chorlab, homiylik hamda valine'matlilik ko'rsataydi. Demak, bugungi o'zbek

olgan universitetlarga bordik. 29 nafrabitiruvchisi Nobel mukofotiga sazovor bo'lgan Humboldt universitetining hozirgi faoliyati bilan tanishdik. Uning boy tarixi, taniqli olimlari hayoti haqida ma'lumotlarga ega bo'ldik. Kelajakda biz ham ushbu dorifurnunlarga kelib ta'lim olishni niyat qildik.

Farzonabonu YO'LDSHALIYEVA,
Farg'onsha shahridagi
46-maktab o'quvchisi:

– Germaniyaga sayohatimiz juda mazmuni bo'ldi va katta taassurot qoldirdi. Safarimiz davomida borgan har bir joyimiz o'ziga xos tarixga ega ekan. O'zimiz uchun lozim bo'lgan ko'p jihatlarini o'rgandik va biz ham o'tmishimizni yanada ko'proq qadrashimiz kerakligini angladik.

Bizni Germaniya parlamenti – Bundaestingga olib borishdi. U yerda mamlakatning siyosiy tizimi, qonun chiqarish jarayonlari va demokratik tamoyillari haqida gapirish berishdi. Ko'philigimizda mamlakatning ichki va tashqi siyosatiga qiziqish uyg'ondi. Siyosiy bilimlarni ham oshirishimiz kerak ekanini, hali o'rganishimiz shart bo'lgan narsalar ko'pligini tushunib, o'z oldimizga yangi rejalarni, maqsadlar qo'yidik.

Bobur QODIROV,
Sirdaryo viloyati Guliston shahridagi
26-maktab o'quvchisi:

– “Jadidlar izidan” respublika tanlovida g'olib bo'lib, Germaniyaga keldik. Bu yerda jadidlar izidan ular tahlil

nishonlananımız unutilmas voqeа bo'ldi. Shunday talabalar tashkiloti AQSh va Britaniyada borligini eshitgan edim. Germaniyada ham tashkil topgani quvonlar. Bu talabalarни birlashtiradigan, ularga yordam ko'rsatadigan yoshlar kengashidir. Uyushma yurtimiz yoshlarini xorijda yanada ko'proq ilm olishga chorlaydi, nufuzli universitetlarga o'qishga kelishlariga ko'mak beradi, deb ishonaman.

Ziliya KOMILOVA,
Navoiy viloyati Qiziltepa tumanidagi
32-maktab o'quvchisi:

– Jadidlar yetishmayapti, jadidlar, – deb yozadi shoir. Bu yerda ana shu bizga yetishmayotgan zamona jadidlarni

topgандай bo'ldik. Germaniyada ta'lim olayotgan akalarimiz, opalarimizni jadidlarga o'xshatdim. Ularning ortidan biz ham nufuzli xorijiy universitetlarda o'qyimiz, Vatanimiz imjini dunyo miyosida yanada yuksaltilishga harakat qilamiz. Bu uchrashev bizning kelajakda orzu umidlarimizni amalga oshirishga rag'batlantirdi.

Germaniyaning eng diqqatga sazovor joylarini ko'rsatishdi. To'rt tonomi suv bilan qoplangan muzeyler oroliga ham bordik. Go'y Germaniyaga o'qish umidida, vatanini taraqqiyotga yetaklash maqsadida kelib, ming mashhaqqat bilan ilm o'rganib, o'z yurtida juvonmarg bo'lgan bobolar tarixi, hayoti,

faoliyatini o'rganish bizga saodat kalitini berganday. Bu kunlarni hech qachon unutmayman.

Shodiyonabonu RAHMATJONOVA,
Andijon viloyati Buloqboshi tumanidagi 11-maktab o'quvchisi:

– Menga nemis madaniyat judayam yoqib qoldi. Berlin shahridagi tarix va Berlin tabiatshunoslik muzeysi, davlat kutubxonasi, "James Simon" galereyasiga bordik. 2023-yilda davlatimiz rahbari Shavkat Mirziyoyev va Germaniya Prezidenti tonomidan ochilgan "Makedoniyalik Iskandardan to Kushon sultanatigacha" arxeologik topilmalar ko'gazmasi mana shu galereyada namoyish etilgan ekan. Ko'rgazmaga 600 mingga yaqin kishi tomoshaga kelganini eshitib hayratim oshdi. Tarixiy bino – Reystag bo'ylab ekskursiya uyuştildi. Ayniqsa, O'zbekistonning Germaniyadagi elchixonasi diplomatlariga juda havas qildim. Bu yerda olgan barcha taassurotlarimni o'rtqlarimga gapirib beraman. Kelajakda Mahmudxo'ja Behbudiy, Abdurauf Fitrat, Cho'ponlar izdoshi, ya'ni yosh jadid bo'lib, ularning ilm va ma'rifat yo'lidiagi ishlarni davom ettirishga va'da beraman.

Muhayyo RUSTAMOVA tayyorladi.

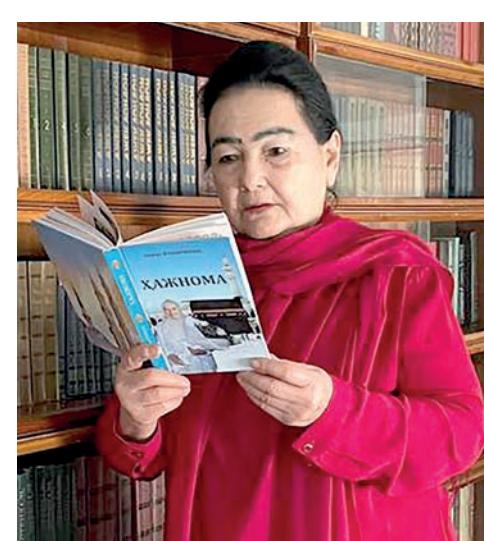
Izoh: maqola O'zbekistonning Germaniya Federativ Respublikasidagi elchixonasi bilan hamkorlikda tayyorlandi.

O'RNAK

“IBRATXONA KITOBBDAN BOSHLANADI”

Bu e'tirof ko'pqirrali ijodkor shaxsning umr mazmunidan kelib chiqqan.

...O'n to'rt yashar qizaloqning boshqalarga ajdahomisol ko'ringan “temir o'tsochar” – traktorni boshqarganini eshitganmisiz? Bu voqeа o'tgan asrning oltminshinchiy yillari boshida ro'y beradi. O'sha vaqtarda paxta atalmish mashaqqatlari ekinni yetishirishda asosiy kuch bo'lgan xotin-qizlarni qo'l mehnatidan ozod qilish niqobida paxta qulligini rivojlantirishni ko'zlagan “tursunoychilik” harakati maydonga chiqqan edi.

Yana shu qizcha – yuqori sinf o'quvchisi vaqtida maktabga xo'jalik tomonidan ajaritir berilgan o'n gektar maydonda paxta yetishirish uchun tashkil qilingan “Yoshlar brigadasi”ga yetakchilik qilib, mavsumda 40 sentnerlik xiron ko'targanini bilarmidингиз?

Qishloqda dunyoga kelgan qizaloq akalariga havas qilib, tetapoya yurgan kezlaridan futbolga qiziqqani, vaqt kelib maktab jamoasida o'g'il bolalar qatorida to'p surgani va hatto o'quvchilar o'ttasida o'tkazilgan viloyat birinchiligidagi to'purar bo'lganidan xabarlingiz bordir? Eng qizig'i, maktab jamoasi tumanda g'olib chiqib, viloyat bosqichiga yo'llanmani qo'ga kiritganida maktab mutasadillari hakamilar o'g'il bolalar jamoasida qiz bola o'ynayotganini bilib, musobaqa dan chetlashtirishmasin degan fikri una yetkazishganida u uyiga kelib oq shart sochlarni qirqib, taqribosh holda go'yo g'olib bola ko'rinishida musobaqa gorganini, bu o'zboshimchalik uchun otasidan dakk'i yeb, bir yilgacha boshidan ro'mol tushmaganini balki ertak dersiz?

O'tgan asrning elliinchil yillari o'talarida Bog'ot tumanida velosport turiga o'g'il bolalar qatorida qizlar ham qiziqib, “ikki g'ildirakli mo'jiza”ni binoyidek boshqarishgani va hatto sportning shu turi bo'yicha o'tkazilgan musobaqalarda qatnashishlarga o'sha qiz – qahramonimiz sabab bo'lganini aytmasak ta'rifimiz kemptik qoladi.

Bular hali hammasi emas. U maktab havaskorlar to'garagida kuchli va shirali ovozi bilan mumtoz-u zamonaviy qo'shiqlarni maromiga yetkazib ijo qilib, yosh iqtidorlarning viloyat va respublika bosqichalarda faxrlri o'rnilar egasiga aylansa-da, oilaviy muhit sabab maktabni tugatgach konservatoriya kira olmaydi va majburan Urganch pedagogika instituting rus tili va adabiyoti fakulteti ga hujjat topshiradi. Oliy ma'lumotlari o'qituvchi diplomini olgach, uni Matyusov Xarratov nomidagi viloyat musiqa

Mutolaaga shu qadar berilib ketganki, qo'ng'iroq sasi qulolqariga kirmagan. Yana stolda qo'g'oz va qalam turibdi, unga nimalaridir yozilgan.

“E, keldingmi? Uzr, kitob o'ziga sehrlab qo'yi. Butun dunyo qaygadir ketdi”, dedilar kulgancha.

Suhbatimiz o'z-o'zidan kitob mutolaa-siga burildi.

“Olti yoshimda maktabga borgan bo'lsam... demak, yetmish yilki kitob mening hamrohim. Maoshim-u gonorlarimning ro'zg'or qozonidan ortig'ini kitob xarid qilishga sarflaganman. Shaxsiy kutubxonamda o'n mingdan oshiq kitob bor”.

Opa aytadilar: “Teatrda o'zimga topshirilgan har bir rolin maromiga yetkazib ijo qilish, qahramonim qiyofasini mukammal aks ettirish uchun birinchi navbatda, kitoblarning murojaat qilaman. Bir vaqtganda “Antigona” tragediyasi sahna lashtirildi. Menga Tresiy rolini berishdi. Muqaddam “Beruniy” dramasida Gulsananam, “Layli va Majnun”da Layli kabi shaxsiga obrazlarni yaratganimda unchaliq qiyalmagan edim. Negaki, Navoiy hazratning “Xamsa”sinı maktab o'quvchisi vaqtinday oq necha karra o'qiganman. Yurtimizning necha ming yillik tarixiga oid barcha asalar shaxsiy kutubxonamda bor. Ammo qadimgi yunonlar hayotidan hikoya qiluvchi “Antigona” tragediyasidagi kichik rol – Tresiy obrazini yaratish uchun o'sha davrga otd ko'plab ilmiy va tarixiy asarlarni sinchiklab, o'qib chiqqishimga to'g'ri keldi. O'z davrida uyg'onish deb e'tirof etilgan va jahon tamadduniga “ellin madaniyat” iborasi bilan kirgan davr, undagi davlat tutumi, hayotiy qarashlar, jamiyatda ayollarning tutgan o'mi, hukmdorlarning tuzuklari qanday bo'lgan? Ellin madaniyat Sharqnikidan ko'pgina nuqtalarida farqlanadi. Ishonasizmi, shu kichik rolini ijo qilish uchun qirg'dan oshiq tarixiy kitoblarni o'qib chiqdigan”.

Opa gap orasida “Oshiq G'arib va Shohsanam” dramasiagi bosh rol ijjorisiga kirishishdan oldin “Go'ro'g'il” turkumidagi o'nlab dostonlarni qayta va qayta o'qiganini aytadi.

...Mustaqillikning ilk davrida viloyatga birinchi hokim bo'lgan ma'rifatli inson Marks og'a Jumaniyozov birda “Xorazmda eng boy odam kim?” deb so'ragandilar. To'sat berilgan savol mazmuni o'zimcha tushunib, o'sha vaqtida endigina tadbirkorlik yolinini tutgan insonlarni xayolimdan o'tkaza boshlaganimda Hokim buva o'z savoliga o'zi javob berdi: “Xorazmda eng boy odam – Ne'mat Solayev. Unda Hojixon Boltayev ijsori yozib olingen qo'shiqlarning o'n ikki soatlik magnit tasmissi bor”.

Keyinchalik viloyatga rahbarlik qilgan yana bir ma'nnaviyatlari, kitobsevar

rahbar Gulora opani eng boy inson deb ataganini yuqorida fikriga muqoyasa qilsa bo'ladi.

...O'n yillard oldin Gulora opa umri bo'y to'plagan shaxsiy kutubxonasiagi kitoblardan boshqalar ham foydalansin degan maqsadda Urganch shahar hokimidan mo'jazgina kutubxona qurish uchun ikki soxitcha yer so'rab boradi. Shahar hokimi bo'lgan yoshgina yigit “Kutubxonanima nima qilasiz? Kitoblarining soting, anchagina pul bo'ladi”, deydi.

“Har bir kitob farzandim kabi – oilamning a'zosi. Ularni qanday sotaman”, deydi opa ajablanib.

...Suhbatimiz intiosida Gulora opa aytgan gapga beixtiyor qarsak chalib yuborasiz. “Yuz yillard oldin jadid bobolarimiz g'afat uyuqsi elitgan avomni uyg'otmoq uchun ularni o'qitish, teatr asarlariga oshno qilishni o'zlarining bosh o'yasisiga aylantirishgani bejiz emas. Ma'nnaviyat mutolaadan boshlanadi. Behbudiy hazrat aytmoqchi “Teatr – ibratxona” iborasi davom qildirib “Ibratxona kitobdan boshlanadi”, desak to'g'ri bo'ladi. Prezidentimiz jadidlik harakatini Uchinchi Oy'onish davriga kirgan yurtimizda yo'lchi nur o'rniда qo'llash tashabbuskor bo'lganliklari biz san'atkorlar uchun katta imkon va katta mas'uliyat ham. Yana afsuslanamanki, sal keyinroq tug'ilishim kerak ekan...”

Opa gap orasida umrida bir kitobni qo'liga olmagan “san'atkor”lar to'fisi paydo bo'layotgani, qo'shiq matnini buzib aytish, sahnada rol ijo qilinganida tarixiylik va zamonaviylik ayzash-uyqash bo'lib ketayotgani, ayrim holatlarda sahna madaniyatni olomon madaniyatiga aylangani haqida kuyunchaklik bilan gapiradi. “Yoshlar, boshqa kasb egalari u yodda tursin, o'zini “ziyoli qatlam vakili” deb biladigan ayrimlar ham hozirda kitobdan uzoqlashgan. San'atkor ahliyining necha foizi kitob o'qiydi, degen savol qo'yilsa, javob aytishga uyalasan odam”.

Yana Opa ertaga umri bo'y to'plagan boyligi – shaxsiy kutubxonasi taqdiri qanday kechishidan xavotir bildirganida nima deyishni bilmay yer chizib qolaman...

Opaning hayoti, ijodi haqida ko'p gapirish mumkin. Olti yillard oldin bu haqda kattagini kitob chop qilingani va ayni kunda Gulora Rahimova o'z hayoti, ustozlardan o'g'anganlari shogirdlariga aymoqlarini kitob holida taribga kelitirayotganligini eslatib ketish o'rini.

Qisqasi, “O'qigan o'zar, o'qimagan to'zar”, deyilmish otaso'zni sharhlashta bo'lib qolmadni, menimcha.

Ro'zimboy HASAN,
O'zbekiston Yozuvchilar
uyushmasi a'zosi

JAHON AYVONIDA

KAYA KALLAS O'ZBEKİSTONGA KELADI

Yevropa Ittifoqining tashqi ishlari va xavfsizlik siyosati bo'yicha olyi vakili Kaya Kallas 27-mart kuni Ashxoboda bo'lib o'tadi-gan yigirmanchi “Yel – Markazi Osyo” vazirlar uchrasheviga raislik qiladi.

U O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev bilan uchrashevish uchun Toshkentga ham keladi. Bu haqda Yelning O'zbekistondagi delegatsiyasi matbuot xizmati xabar berdi.

VAQTINCHALIK HOKIM SAYLANDI

Istanbul shahar munisipaliteti deputatlari tomonidan o'tkazilgan ovoz berish natijalariga ko'ra amaldagi hukumatga muxolidatagi Jumhuriyat xalq partiyasi vakili Nuri Aslan vaqtinchalik hokim lavozimiga saylandi. Bu haqda “NTV Haber” nashri ma'lum qildi.

Istanbul shahar munisipalitetida ko'pchilikni tashkil etuvchi ushbu partiya vakillari o'z safdoshi Nuri Aslanning nomzodini 177 ovoz bilan qo'llab-quvvatlagan.

AVTOMOBIL IMPORTIGA BOJ

AQSh prezidenti Donald Tramp mamlakatga kiritiladigan avtomobillar va ularning ehtiyyot qismlariga 25 foizlik yangi import bojlarini joriy etishini ma'lum qildi. Bu haqda BBC nashri xabar berdi.

Tramplning ta'kidlashicha, yangi bojlar 2-apreldan kuchga kiradi. Ehtiyyot qismlar uchun to'lovlar may oyida yoki undan keyinroq joriy etilishi belgilangan.

Prezident bu chora avtomobilsozlik sanoati uchun “misli bo'rilmagan o'sish”ga olib kelishini ta'kidlab, AQShda yangi ish o'rinalri yaratiladi va investitsiyalar ko'payadi, deb ishonirmoqda.

URUSHNI TUGATISHNING “ENG TEZ” YO'L

Zelenskiyning fikriga ko'ra, Kiiev NATOGa qabul

Boshlanishi 1-sahifada.

Uch to'qnashuvda – Erjar (1866), Cho'ponota (1868, may) va Zirabulog (1868, iyun) janglarida Buxoro qo'shinlarining mag'lubiyatga uchrashi, Toshkent, Jizzax, Xo'jand kabi bir qator shahar va viloyatlarning dushman ixtiyoriga o'tishi, ayniqsa, mintaqaga uchun strategik ahamiyatiga ega bo'lgan Samarcandning qoldan ketishi amirlidka hukmdorga nisbatan qattiq norozilik va nafrat uyg'onishiga sabab bo'ldi. Vaholanki, dushman Toshkentga daxl qilganida amir parvo ham qilmagan, atrofidaglarning xavotriga esa "Men qo'shin bilan yo'lg'a chiqsam, Maskovgacha borishim mumkin", degan havoyi gaplarni gapirganligi haqidagi muarrix, o'z davrining mutafakkiri Ahmad Donish guvohlik beradi.

Mag'lubiyatga olib kelgan sabablar ko'p. Ahmad Donish qayd etishicha, amir Muzaffar harbiy lavozimlarga bu ishda layoqati bo'lmagan va umrida o'q ovozini eshitmagan kimsalarni qo'yib, asil kishilarni chetlashtirgan. Sarbozlarning maosh va imtiyozlarini keskin kamaytirgan. Bir so'z bilan aytganda, o'ziga qilingan islohotlarni yo'qqa chiqargan. Hukmdor atrofida har ishda shaxsiy manfaatni ustun qo'yadigan amaldorlar to'plangan edi. Amir qo'shinida qurollashalarning islohga muhtojligi, mavjud to'planning aksariyatni yaroqsiz ekanligi vaziyatini yanayog og'irlashtiradi.

Yana bir jihat. Samarcand hali qo'lidan ketmasidan burun uning mudofa-siga kirishgan shahzodaning faoliigi shu yerda hokim bo'lib turgan Sherali

IMPERIYANI QO'RQITGAN AMIRZODA

inoqqa yoqmaydi. U amirga "farzandi arjumandingiz taxtingizni tortib olmoqchi va Samarqandni o'ziga poytaxt qilmoqchi" mazmunidagi noma jo'natadi. Muzaffar bu qutquga ishonadi. O'g'lini chaqirib oladi va G'uzorbeklikiga jo'natadi.

Katta to'rani ketkazishga erishgan hokim odamlarga jabr-zulmni oshiradi.

Xalq g'yalon ko'tarib, ba'zilar amirga inoq ustidan shikoyat yuboradi. Amir bu safar ham inoqqa ishonadi va g'aylonni bostirish uchun sarbozlarini jo'natadi. Samarqandga kirgan jazo cherigi to'flangardan o'q otib, ko'plab odamlarni o'ladiradi. Bu sitamlardan to'yan Samarqand ahli Kaufmanga yordam so'rav xat yozadi.

Said Abdumalik otasiga dashmanga birkalikda zarba berishni taklif etadi. Hukmdor bunga ko'nmaydi. Katta to'ra dastlabki harakatlari davlat ozodligi uchun boshlangan bo'lsa, keyinchalik, ya'ni dushman tobora mamlakat ichkarsiga chuquroq kirib kelayotganida amirning harakatsizligi va o'g'ilni xiyonatda ayblagani uni jiddiy qaror qabul qilishga majbur etadi. O'g'il esa kaltabin amaldorlar boshboshoqliklariga chek qo'yib, kuchli markazlashgan davlat tuzishga va bu yo'lda, kerak bo'lsa, shahid bo'lishga ahd qildi.

IKKI O'T ORASIDA

Shahzoda qilich yalang'ochlab, muhuraba maydoniga kirganida endi-

gina 20 yoshda edi. G'uzorga qaytib kelganidan so'ng katta o'g'ilning atrofiga vatanparvarlik kiyayitidagi kuchlar to'plana boshlaydi. Shahrabsab begi Bobobek va Kitob begi Jo'rabe amirzodaning asosiy ittifochilaridan bo'ldi. Bir paytlar Qo'qon xonligida harbiy qo'shin boshlig'i bo'lgan Siddiq Kenesarin (qozoq yetakchilaridan Kenesari Qosimovning o'g'i – Sizdiq) ham vatanparvar kuchlar safida bo'ldi. Shuningdek, Husaynbek, Abdulg'aforbek, Ollyor qorovulbegi, To'g'aymurod eshikog'aboshi kabi yetakchilar, bundan tashqari, amirlidagi o'zbek, qozod, turkman, tojik kabi xalqlari namoyondalar Katta to'raka o'z sadoqatlarini izhor etildi. Aholining deyarli barcha qatlami, jumladan ziyyolar, din ulamolariyu madrasa toliblari ham bu kurashda shahzoda tomonida turdi.

Abdumalik bir tarafdan amir, ikkinchi tarafdan rus qo'shinlari bilan bir necha marotaba to'qnashadi. Ba'zida qo'lli baland kelsa, ba'zida mag'lubiyat alamini totadi. Rossiya mustamaklasiga va amir siyosatiga ko'nolmagan fidoyilar uni yagona rahbar sifatida ko'dilar, unga ergashdilar. Amirzoda qisqa vaqt ichida amirlik hududining uchdan bir qismimi o'z nazoratiga olishga muvaffaq bo'ldi.

Rossiyaning Turkiston mintaqasidagi ma'murlari Peterburgga yuborgan raportlarida amirning tobora xalq

orasida obro'si tushib, katta o'g'ilning nufuzu ortib borayotganligi, bu ishga vaqtida aralashilmasa, ko'p o'tmay bu imperiyaga qimmatga tushishi mumkinligi to'g'risida yozg'organlarining o'zi Katta to'raka qobiliyatiga tanberanligi, undan jiddiy xavfsiraganligini anglatadi.

Amir Muzaffar Abdumalik ustiga qo'shin tortadi, ammo yengiladi. U rus generali Kaufmanga yordam so'rav nomi jo'natadi. Nafaqat Buxoroda, balki Turkiston o'lkasining boshqa yerlarda ham Katta to'rani olqishlaydigan ovozlar yangray boshlagandi. Amirning yordam so'rav qilgan murojaati rus podshosi amaldorlari uchun ayni muddao bo'ldi. Zamoniaviy to'p va pulemyotlarga ega Chor qo'shini milliy ozodlik kuchlarini Qarshida tormor etadi.

Garchi Muzaffarning o'nga yaqin o'g'illari orasidan beshinchini farzand Abdulahad valiahed etib tayinlangan va otasi vafotidan so'ng u amirlik taxtini egallagan bo'lsa ham, Katta to'rada bo'lgan xavotir arigan emas. Katta to'ra 61 yoshida Peshov shahrida vafot etadi. Abdumalikxon umrining oxirigacha yurt sog'inchi, uni ozod ko'rish armoni bilan yashadi. Biroq o'sha davrdagi muhit, siyosiy vaziyat uning bu orzusini ro'yobga chiqarishga imkon bermadi.

Hamzabek TURDIYEV,
jurnalist

XOTIRA AZIZ

QATAG'ON QURBONLARI

(Davomi. Boshlanishi o'tgan sonlarda).

Muhitdin Husainov – 1907-yil Qo'qon shahrida tug'ilgan. 1921-yilda komksam a'zosi bo'lgan. Qo'qon shahridagi okrug sovet va partiya maktabida o'qigan. Jadidlarning "Botir gapchilar" tashkiloti faoliyatida qatnashganlikda, uning topshirig'i bilan yangi sho'balari tashkil etganlikda va unga rahbarlik qilganlikda ayblangan. 1931-yil 25-aprelda OGPU kollegiyasi RSFSR Jinoyat kodeksining 58-moddasi 4- va 10-bandlari bilan uni 5 yil muddatga konslagerga hukm qilgan.

Sa'dulla qori Shomuhammedov – 1892-yili Toshkent shahrida tug'ilgan. Chakana savdo bilan shug'ullangan. 1929-yil 12-noyabrda hibsga olingan. "Milliy istiqlol"ning targ'ibot guruhida faol ishtirot etganlikda ayblangan. 1931-yil 25-aprelda RSFSR Jinoyat kodeksining 58-moddasi 10-bandlari bilan OGPU kollegiyasi uni 3 yil muddatga konslagerga yuborgan. 1989-yil 29-marta reabilitatsiya qilingan.

Xayrulla qori Shomuhammedov – 1890-yili Toshkent shahrida tug'ilgan. Toshkent shahridagi o'zbek maktabalarda o'qituvchilik qilgan. 1929-yil 6-noyabrda hibsga olingan. "Milliy istiqlol" askilinqliboy tashkiloti o'yalanri targ'ib etishda ayblangan. RSFSR Jinoyat kodeksining 58-moddasi 10-bandlari bilan aybodor deb topilib, 1931-yil 25-aprelda OGPU kollegiyasi tomonidan 3 yil konslagerga hukm etilgan.

Najmiddin Sherahmedov – 1900-yili Toshkent shahrida tug'ilgan. Hibsga olingunga qadar aniq mashg'uloti bo'lмаган. 1929-yil 6-noyabrda qamoqqa olingan. "Milliy ittihod"ning a'zosi bo'lib, Afg'oniston konsulligini orqali savdogarlar orqali muhohirlar uchun pul yuborganlikda, Berlin shahridagi sovetlarga qarshio quvchilardantashkil topgan kolonnani qo'llab-quvvatlaganlikda aybodor deb topilgan. RSFSR Jinoyat kodeksining 58-moddasi 3-va 4-bandlari bilan ayblanib, 1931-yil 25-aprelda OGPU kollegiyasi tomonidan otuvga hukm etilgan. 1989-yil 29-marta reabilitatsiya qilingan.

G'ulom Ikromov – 1884-yili Toshkent shahrida tug'ilgan. O'zbekiston Kompartiyasining sobiq a'zosi. Hunarmandchilik sanoat uyushmasi raisi bo'lgan. 1930-yil 17-iyunda qamoqqa olingan. Avvalda Toshkent "Uchligi" va bir vaqtning o'zida O'zKompartiya a'zosi bo'la turib, "Milliy istiqlol" faoliyatiga rahbarlik qilganligi arxiv hujjalari qayd etilgan. Munavar qori Abdurashidxonov bilan bog'lanishga uringanlikda, Afg'oniston konsulligi bilan aloqa o'natganlikda, mazkur kollektorlarga tashkilotning moliyaviy resurslarini hal qilish maqsadida o'zi mas'ul bo'lgan mehmon uyidan boshpana berishga rozi bo'lganlikda ayblanib, RSFSR Jinoyat kodeksining 58-moddasi 3-, 4-, 6-bandlari asoslanib, 1931-yil 25-aprelda OGPU kollegiyasi tomonidan otuvga hukm etilgan.

Ibdor qori Umarxo'jayev – 1879-yili Toshkent shahrida tug'ilgan. 1919-yil gacha gazlama sotish bilan shug'ullangan. 1919–1921-yillarda sovet idoralarida xizmat qilgan. 1930-yil 3-noyabrda hibsga olingan. Tergovda Tangriqul hoji Maqsudovning ko'sratmasi bo'yicha Ibdor qori 1919-yili Xalq maorifi bo'limida, Ulug'bek nomli maktabda ish yurituvchi mudir lavozimida ishlagan. "Milliy ittihod" tashkilotiga moliyaviy yordam berganlikda ayblanib, 1931-yil 3-noyabrda OGPU Siyosiy vakilligi orqali 3 yil muddatga G'arbiy Sibirga surgun etilgan. 1989-yil 20-noyabrda reabilitatsiya qilingan.

Rustambek SHAMSUTDINOV,
tarix fanlari doktori, professor
Azizbek MAHKAMOV,
tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori
Nigoraxon AKBAROVA,
tadqiqotchi

(Davomi kelgusi sonda).

"BUNDAY YAXSHI ODAM KAM BO'LADI"

insoning nafas olish apparati (o'pka, yurakja, umuman nafas olishga va) qon yurishiga bo'lg'an ta'siridir. Biz tan harakatlari qilib a'zolarimizda ishlattinganidiz ularga ko'prak havo, to'g'iroq aytganda havoning 5 dan bir bo'lagi bo'gan "muvallid ul-hamuza" (kislorod) g'oz'i (gazi) kerak bo'ladir va buni esa bo'pkamiz orgali olamiz. Biz qancha ko'p tan harakati, isput qisqa, shuncha ko'p nafas olamiz. Bu esa bizning foydamizdir. Biz tomoshaga o'qishiga chiqib bir-ikki chaqirim yursak, nafas olishimiz odatdagidan ikki yarim misli

sof o'zbek tili imkoniyatlari doirasida uqtirishga intildi. 1928-yili sovet hukumati Bahovuddinga o'qish uchun stipendiya berishini to'xtatdi. Umajud vaziyatda turkistonlik talabalarning yetakchilarini Ahmad Naim, Sattor Jabbor, Said Ali Xo'jaga maslahat soladi. Ular tahsilini tugallash maqsadida maslah' topish imkoniyatlari qidira boshlaydi. Shundan so'ng Ahmad Naim Polsha elchixonasiga borib, Bahovuddin Aminjonova o'qishini tugatishi uchun yordam so'ravdi. Ular buni SSSRning Germaniyadagi

endigina 33 yoshni qarshilaganida, ya'ni 1937-yil yanvar oyida uni sovet jallodlari yo'qlab keladi...

Bahovuddin Aminjonov 1922–1929-yillarda Germaniya va Polsha o'qigan, "Mustaqil Turkiston" aksilsovot tashkilotining a'zosi, Polsha razvedkasiga joususlik maqsadida yollangan, degan tuhmatalar bilan qamoqqa olinadi. Ortidan turmush o'togi Tanzila va uch yashar qizi Suriya qon yig'lab qoladi.

Dastlabki so'roqdan uning tahsilni tamomlash maqsadida pul topish uchun Polshaga borishi voqeasi zo'r aksilsovot faoliyat sifatida ko'riladi. NKVD "jodkor"lari tomonidan tayyorlangan so'roq bayonnomasiga ko'ra, "Mustaqil Turkiston" aksilsovot tashkiloti 1928-yoki 1929-yil boshlarida talabalar Ahmad Naim, Said Ali Xo'ja, Sattor Jabbor, Ahmadjon Ibrohimov, Bahovuddin Aminjonov, Afzal Abusaidov tomonidan tuzilgan. Uning a'zolari majburiyatlarini Afzal Abusaidov ayligida qamoqqa olinadi. Ortidan turmush o'togi Tanzila va uch yashar qizi Suriya qon yig'lab qoladi.

So'roqlar davomida qahramonimizning Berlin shahri, Shyoneberg tumanini, Xauptshrasse ko'chasi, 96-yuda yashovchi Artur Merkshha qo'ng'iroq qilgani, Germaniyada o'qiyotgan do'sti Afzal Abusaidiga xat yozgani, 1931-yili Sattor Jabbor Germaniyadan kelib, eng avval Bahovuddinning uyiga borgani barcha choralarini ko'rayotgan edi. Bahovuddin 1929-yil yanvar-fevral oylarida Varshavada bo'lib, Polsha hukumatidin yordam olishga erishadi. U quvonchli xabar bilan Berlinga keladi, biroq voqealardan xabar topgan sovet ma'murlari uni kuchi bilan Vatanga qaytarib yuboradi. Bahovuddin 1931-yili O'rta Osiyo tibbyot institutida o'qishini yakunlashi bilan Yaltadagi "O'zbekiston" sanatoriysiga yo'llanma oladi.

1932-yilden "O'zbekiston" sanatoriysida bosh shifokor bo'lg'an Bahovuddin Aminjonov Toshturma kasalxonasidan sobiq Ittifoq NKVD bosh komissari Yejon nomiga ariza yo'llaydi. Unda hech bir aybi yo'q holda qamoqqa olingani, tergovlar noqonuniga tardoza, to'liq zulm ostida olib borilganini yozadi. 1937-yil 29-aprelдан buyon tuberkulyozning o'ta og'ir formasi bilan kasallanib, ikki oydan buyon turma kasalxonasida ish boshlaydi. U Toshkentga kelib respublika silga qarshi kurashishga qaytdi. Biroq voqealardan xabar topgan sovet ma'murlari uni kuchi bilan Vatanga qaytarib yuboradi. Bahovuddin 1931-yili O'rta Osiyo tibbyot institutida o'qishini yakunlashi bilan Yaltadagi "O'zbekiston" sanatoriysiga yo'llanma oladi.

1937-yil 26-iyunda Bahovuddin

Aminjonov Toshturma kasalxonasidan sobiq Ittifoq NKVD bosh komissari Yejon nomiga ariza yo'llaydi. Unda hech bir aybi yo'q holda qamoqqa olingani, tergovlar noqonuniga tardoza, to'liq zulm ostida olib borilganini yozadi. 1937-yil 29-aprelдан buyon tuberkulyozning o'ta og'ir formasi bilan kasallanib, ikki oydan buyon turma kasalxonasida ish boshlaydi. U Toshkentga kelib respublika silga qarshi kurashishga qaytdi. Biroq voqealardan xabar topgan sovet ma'murlari uni kuchi bilan Vatanga qaytarib yuboradi. Bahovuddin 1931-yili O'rta Osiyo tibbyot institutida o'qishini yakunlashi bilan Yaltadagi "O'zbekiston" sanatoriysiga yo'llanma oladi. 1937-yil 26-iyunda Bahovuddin Aminjonov Toshturma kasalxonasidan sobiq Ittifoq NKVD bosh komissari Yejon nomiga ariza yo'llaydi. Unda hech bir aybi yo'q holda qamoqqa olingani, tergovlar noqonuniga tardoza, to'liq zulm ostida olib borilganini yozadi. 1937-yil 29-aprelдан buyon tuberkulyozning o'ta og'ir formasi bilan kasallanib, ikki oydan buyon turma kasalxonasida ish boshlaydi. U Toshkentga kelib respublika silga qarshi kurashishga qaytdi. Biroq voqealardan xabar topgan sovet ma'murlari uni kuchi bilan Vatanga qaytarib yuboradi. Bahovuddin 1931-yili O'rta Osiyo tibbyot institutida o'qishini yakunlashi bilan Yaltadagi "O'zbekiston" sanatoriysiga yo'llanma oladi. 1937-yil 26-iyunda Bahovuddin Aminjonov Toshturma kasalxonasidan sobiq Ittifoq NKVD bosh komissari Yejon nomiga ariza yo'llaydi. Unda hech bir aybi yo'q holda qamoqqa olingani, tergovlar noqonuniga tardoza, to'liq zulm ostida olib borilganini yozadi. 1937-yil 29-aprelдан buyon tuberkulyozning o'ta og'ir formasi bilan kasallanib, ikki oydan buyon turma kasalxonasida ish boshlaydi. U Toshkentga kelib respublika silga qarshi kurashishga qaytdi. Biroq voqealardan xabar topgan sovet ma'murlari uni kuchi bilan Vatanga qaytarib yuboradi. Bahovuddin 1931-yili O'rta Osiyo tibbyot institutida o'qishini yakunlashi bilan Yaltadagi "O'zbekiston" sanatoriysiga yo'llanma oladi. 1937-yil 26-iyunda Bahovuddin Aminjonov Toshturma kasalxonasidan sobiq Ittifoq NKVD bosh komissari Yejon nomiga ariza yo'llaydi. Unda hech bir aybi yo'q holda qamoqqa olingani, tergovlar noqonuniga tardoza, to'liq zulm ostida olib borilganini yozadi. 1937-yil 29-aprelдан buyon tuberkulyozning o'ta og'ir formasi bilan kasallanib, ikki oydan buyon turma kasalxonasida ish boshlaydi. U Toshkentga kelib respublika silga qarshi kurashishga qaytdi. Biroq voqealardan xabar topgan sovet ma'murlari uni kuchi bilan Vatanga qaytarib yuboradi. Bahovuddin 1931-yili O'rta Osiyo tibbyot institutida o'qishini yakunlashi bilan Yaltadagi "O'zbekiston" sanatoriysiga yo'llanma oladi. 1937-yil 26-iyunda Bahovuddin Aminjonov Toshturma kasalxonasidan sobiq Ittifoq NKVD bosh komissari Yejon nomiga ariza yo'llaydi. Unda hech bir aybi yo'q holda qamoqqa olingani, tergovlar noqonuniga tardoza, to'liq z

TOMOSHA

OSH LAGANDAY BO'LAYLIK

O'tgan shanba bozorladim.
Eh-he, hammayog' obod.
Madrasani shundog' biqinida
rasta-rasta baraka. Yetti qavat
hasip ustidagi kuydirilgan
kalla barra-barra ko'katni iskab
yotibdi. Tag'in qator-qator olma-
yu ananas, mayiz-u marjumak,
bodrog'-u qovurdoq. Buyog'i
ro'zamasmi, dona-dona xurmo,
paqir-paqir nisholda, uyum-
uyum talqon, tog'ora-tog'ora
sumalag-u holvatyar. Nariroqda
so'qoqlik kennoyi mador somsa
sotyapti. Xillas, hammasidan
cho'qib-cho'qib, o'zimga 25
so'lmik iftorlik yasadim.

Gulzor ko'cha oralab, shundog'
katta yo'iga chiqayotib qarasam,
tumonat odam. Biror nima tekin
tarqatilayotgan bo'lsa, quruq qolmay
deb (aytib bo'lmaydi-da, mohi
ramazonda sabotlab ko'payadi)
menam yelkalar aro kalla suqdim.
Yopiray, teatrga shuncha navbat?!
Chamalab ko'ssam, og'iz ocharga
hali ikki soat bor. Yemagim o'zimda.
Ermak bo'pqolar dedim-da, qo'y
terisini yopingan bo'riddexkina bo'lib,
chiptachilardan shippa o'tib oldim.
Yoqmasa, chiqib ketishga, aldb
nima qildim, juda bo'lmay ketsa,
kavsh qaytarib o'tirishga qulayraq
joy topdim-da, cho'kdum. Avvalo,
hali olganim issiqqina ko'ksomsani
qornimga, shundoqning oshqozon
ustiga qo'ydim. "Ha" degan tuyaga
mador. Hidiga ovunib tursin. Buyog'i
ma'nnaviy ozuqa olamiz. Ana, bosh-
landi, chamamda. Chiroqlar o'chdi.
Bir kampi sahnaga chiqdi. Qo'ida
polyuvig. Ishlaganday bo'lib yuribdi.
Obbo, hamunucha enasidan ashadigan
qo'ziday u yoqdan bu yoqqa o'tib qayt-
masa bular?! O'tsira-chi?!

Bir payt yelkamdan bittasi turyapti.
Yoshgina yigit, yonida baytaliyam
bor. "Amaki, bu bizni joyimiz edi.
Turazizmi?" "Yo'q, o'zimnik! Birinch
kelgan birinchi o'tiradi!" Shibir-shivirni
hushyrovoylardan biri eshitib, darriv
tepamga keldi: "Amaki, biletizzi
ko'rsating!"

Yo'q narsani qanday ko'rsatayin?
Kalovalib qoldim: "U, haligi, obbo,
qayerga qo'ydim ekan-a..." Qo'lg'a
tushdim-ov... Hushyrovoy tag'in niqtadi:
"Bulani biletida shu joy ko'r-
satilgan. O'zizniki qayerda?"

Sahnada shovqin-suron! Tomosha
avjida! Endi nima qildim? Boshqa
bo'shroq joyga o'tarmam, desam
ham chiptangni ko'rsat, u joyni egasi
kepqolsa, yana ovora bo'lamiz,
deyishdi. O'zi odamlarda madaniyat
qolmadni. Na uyat, na andisha bor.
Bezrayib qarab turishini-chi? Yoshi
ulug' odam ekan, kel endi shunga
joy beray demaydi. Ha, chipta
obsan, obsan, a, mundog', parosatni
ishlatib, ertaroq kelmaysanmi?!

Tag'in tinchgina ko'rib o'tirgan kishini
bezovta qilib balo bormi? Yo'q,
hushyrovoy ko'nmadni. Topib olgani
bitta gap: "Bilet!"

Iloj qolmagach, o'zimdan oqil-u
ulamo "yasab" gerdaydim: "Hoy,
menga qara, baraka topgur, meni

taniyapsanmi, men shu teatrni kat-
tasini amakisini qo'shni bo'la-
man!" Uyam bo'sh kelmadi: "Menga
desa, Raj Kapurni radno'y boja-
si bo'lmysizmi, biletini ko'rsating!
Nima, shunda odam bu yerda qarta
o'ynagan kelganmi? Aktyo'rlarniyam
bola-chaqasi bor. Bizam makka-
poyada so'ppayib turgan kastm-
shimi chahorcho'pmasmiz. Ishlayap-
biz!"

Oxiri, bo'ljadi. Kassaga borsam,
berk. Qaytdim. Bir ko'nglim qo'y,
moshalishga o'tarman, desam
ham chiptangni ko'rsat, u joyni egasi
kepqolsa, yana ovora bo'lamiz,
deyishdi. O'zi odamlarda madaniyat
qolmadni. Na uyat, na andisha bor.
Bezrayib qarab turishini-chi? Yoshi
ulug' odam ekan, kel endi shunga
joy beray demaydi. Ha, chipta
obsan, obsan, a, mundog', parosatni
ishlatib, ertaroq kelmaysanmi?!

Kirdingmi, bas, ortga yo'li yo'q!
Qaytib, "Kassiring yo'g'akan. Qo'y,
shuni ko'rib ketayin," dedim murosasi
bilan. Ko'nmadni. Sharhta 25 so'mni
sanab, "bor baraka" qilib, qo'liga
shappatlardim. Chap ko'zimni
qisib, "Kechki bozor, Toy!" deb
qo'ydim. Kirgizvordi.

Tomosha avjida! Qiyqiriq, hush-
tak! Ikki bekorchio'ja bir ko'zi
shaxmat taxtasida, bir ko'zi olma-
kesak terib, "ot keldi, ot ketdi" qip
o'tiribdi. U yondan bu yonga yo'rg'a-
layotgan tannoz Kotibaxon ham
o'yingga suyagi yo'qmi, jigarso'xta-
lar yuragiga o't yoqib, "Yutganga
pamil choy, yutqizganga voy-voy"
deb qoshini bilanglatadi. Ishqilib,
shaxmat zo'r narsa! Vaqt qanday
yonboshlab, qosh qorayganini
bilmay qolasan. Vaqtida bizam rosa
surganmiz!

Aktyo'rlar ichida men tengi birov
bor ekan. Qo'qis kaftini karnay
qilib, "Bugun osh bor!" deb bo'kirib
qolsa bo'ladimi? Sapchib o'rnidan
turibman! Esim qursin. Jamoliddin
jo'ram oshga aytuvdi-ya! Bugun edi!
Qanday unutdim! Nima jin urdi meni!
Shu payt, qorin o'lgur bir burab oldi-ju.

Sahnada beshta atlas qiyiq
tangi'gan chaqqon yigitchalar pay-
do bo'lib, shamollatish quvuridan

uzatilayotgan oshli laganlarni
qo'ima-qo'l qila ketdi. Balli, ijodkor,
topibsan! Baraka top! Osh o'zbekka
havodek zarur! Voy, mana bularni
palov ortidan yugurishini-il Ko'zini
qara, ko'zini! Hah, balli san'atkor,
chertib aytibsani! Bir kun bizni osh
o'diradi! Hammamiz osh solinada-
gan lagandekmiz. Qancha bo'lsa,
sig'dirizam. Ammo kengmasmiz.
Boshqalarga kengmasmiz. Faqat
osh uchun maxsus yaralganmiz.
Obbo, yana birov yelkamdan
turyapti-ku. Tag'in o'sha hushyor-
voy. Burnimga allaqanday qog'ozni
tiqishtryapti. "Nima bu?" "Biletingiz.
Mana bunisi chek. Salomat
bo'ling." Voy, hushyorvoy-e! Savil-
gina rostmanasiga ishlarkan.
Men cho'nttakka urib ketdim deb
turgandim. Qoyil, shunaqa odamlar
haliyam bormi-ye?! Otangga balli!

Bir paytlar bizni Tangatopdi
molbozoriga bir qirriq direktr bo'lib,
"Halol ishla, to'g'ri yur, birovni haqini
yema", deb enka-tinkamizini quritgan
edi. O'ziyam oqsim tekkan buzovday
qoqsuyak, pichoqqa ilinmaydigan
zotidan ekan, qistirsang, dikonglab,
shoxlab qolguday... Haqiqat bor,
chillasi chiqmasdan qiya bo'pketdi.
Hisobli dunyo-da!

Omale, manov tomosha mazza
bo'ldi. Bo'yni qashlangan to'qliday
miriqdim. Ochig'i, ochligimni unut-
dim. Chunki kallam to'ydi. Ko'nglim
to'q bo'ldi. Vaqti yetib qolgan ekan,
bir tishlam ko'ksomsa, bir ho'p-
lam suv bilan og'iz ochdim. Shu-
gina to'ydirdi. Qolgani qoldi. O'zi
25 so'm emas, 10 so'mga to'yar
qornim borakan. Lekin bir nimaga
qoyil qolmadim. Sanab chiqsang,
25 kishi ishlaydigan bir sahna
asari uchun 25 so'm to'ladim. Har
biriga bir so'mdan. Bir qorin to'yishi
25 so'mdan qimmatga tushadi.

Nafsilmirni aytasam, anov nusxa
bekor chipta-chehkiga tiqishtirdi. Bovu-
jud o'z pulimga sotib ongadem bo'p-
goldim. Pattasiz ko'rganga nima
yetsin! Nachora, tekin tomoshaga
ishqivoz xalqımız-dá!

Boboqand QO'CHQOR

Jadid
adabiy, ilmiy-savdo rivojiga ijtimosiy hujjatlik gazeta
Muassislar:

O'ZBEKISTON YOZUVCHILAR UYUSHMASI

**RESPUBLIKA MA'NAVİYAT
VA MA'RİFAT MARKAZI**

**O'ZBEKISTON RESPUBLİKASI
FANLAR AKADEMİYASI**

**MILLIY MASS-MEDIANI
QOL'LAB-QUVVATLASH
VA RIVOJLANTIRISH
JAMOAT FONDI**

**"SHAHIDLAR XOTIRASI"
JAMOAT FONDI**

Bosh muharrir:
Iqbol Mirzo

Mas'ul kotib:
Shuhrat Azizov

Navbatchi muharrir:
Shavkat Bobomurodov

Sahifalovchilar:
Erkin Yodgorov
Nigora Tosheva

Mualif fikri tahririyat fikri bilan
mos kelmasligi mumkin.

Tahririyatga yuborilgan maqolalar
mualifiga qaytarilmaydi va ular
yuzasidan izoh berilmaydi..

Gazeta 2023-yil 26-dekabrda
O'zbekiston Respublikasi
Prezidenti Administratsiyasi
huzuridagi Axborot va omavviy
kommunikatsiyalar agentligi
tomonidan 195115 raqam
bilan ro'yxatga olingan.

Kirill yozuvidagi adadi – 8 317
Lotin yozuvidagi adadi – 12 627
Media kuzatuvchilar – 39 701

Buyurtma: G – 340.

Hajmi: 4 bosma taboq, A2.

Nashr ko'satsizchi – 222.

Tashkilotlar uchun – 223.

1 2 3 4 5 6

Manzilim:
Toshkent shahri,
Shayxontohur tumani,
Navori ko'chasi, 69-uy

Telefonlar:
Qabulxonasi: (71) 203-24-20
Devonxon: (97) 745-03-69
jadidgzt@mail.ru (71) 203-24-17
Jadid_gazetas@exat.uz

**"Sharq" nashriyot-matbaa
aksiyadorlik kompaniyasi
bosmaxonasi:**

Bosmaxona manzili:
Toshkent shahri,

Buyuk Turon ko'chasi, 41-uy.

Bosishga topshirish vaqt: 21:00
Bosishga topshirildi: 21:10
Sotuvda narxi erkin.

TILBILIM

QATOV va MATOV

Shunday bir xalq termasi bor:
Tuyalar yurar matovga,
Kiyiklar yurar qatovga.
Shu baytdagi qatov so'zinig
izidan tushib, ko'p narsalarni bili-
blidim.

O'zbekiston xalq baxshisi Abdinazar baxshiga telefon qilib, shu termadagi qatov so'zi haqida so'raldim. Baxshi bobo aytdi, qatov – bu tog'ning qat-qat bo'lib qatlanib ketgan joylari. Tog' balandlagan sari unda shunday qat-qat qatlam ko'payadi. Kiyiklar ko'proq toshdan toshga sakrab qatovda yurad. Bunga sabab, kiyikning kushandası – bo'ri qatova yurishga qiynaladi, kiyikni ovlay olmaydi.

Qatovni qot ham deyishadi. Xalq termasida shunday gap bor:

**Yigitlar yurar ot bilan,
Kiyiklar yurar qot bilan.**

Tuyalar yurar matovda degan misraning ham o'z ma'nosи bor. Tuyalarni ip bilan bir-biriga matab

TARMOQLARDA NIMA GAP?

INSOF BERSIN...

Men bu postni uzoq
mulohazalardan so'ng
yozmoqdaman. Aytiladigan barcha
fikrlar shartli.

Bugun hech kimni befarc qoldirma-
yotish urush tagida o'zaro nafrat yotibdi.
Faqat ukrainlar bilan ruslar o'tasida
emas, yana ko'plab tomonlar o'tasida.
Tarix ko'satadiki, bunday urush kamdan
kam yarash bilan tugaydi, ko'pincha
nafratni kuchaytiradi, alamga aylantiradi.
Harbiy to'qnashuvlar vaqtinchala to'xtasa
ham, tomonlar o'tasida taranglik payti
kelishi bilan alam olish uchun tayyorlanish
tarzida davom etadi, bu esa arzon tadbir
bo'lmagani uchun xalqdag'i boshqa
tarafga nisbatan nafratni kuchaytirishga
zo'r beriladi. Qarabsizki, dardga davo
o'rniq zahar qo'shish bo'ladi.

O'zaro nafrat va alam ongi ko'riladi,
aqlini o'tmaslashtiradi. Bu jihat-
dan Rossiya-Ukraina urushi davomiy-
ligi bo'yicha Isroi-Falastin mojarosining
Yevropa variantiga aylanishi mumkin.

Faqat, ikkinchisi lokal xarakterda davom
etayotgan bo'lsa, birinchi global oqibatlar
keltirilishiga qarab. Albatta, bu ikki
birodar xalqni bir-biriga gijgijlaganlar
och qolmaydi. Ammo shunday ham arang
non topib yeyayotgan qanchadan qancha
xalqlarning ahvoli nima bo'ladi?

Alloh insof bersin.
Xulosalar:

1. Dunyoga hukmronlik qilish da've-
sini qiluvchi davlatlar o'z ishtaha-

larni tiyish payti keldi. Ixtilof, g'ayirlik
siyosatidan tinchlik, barqarorlik, o'zaro
hamkorlik siyosati tomon yuz burish,
xudbinlikdan nekbinlik ustun davrni
boshlash kerak.

2. Markaziy Osiyo respublikalarini
bir-biriga gijgijash, ularning o'zaro
munosabatini Falastin-Isroi, bugungi
Rossiya-Ukraina munosabatlariga ayan-
tirishiga orzumand kuchlar o'z qit-
mirligidan voz kechishiga ishonish
qiyin, ammo Markaziy Osiyo davlat-
larining rahbarlari, siyosatchilar, ziyoli-
lari hushyor bo'lishlari, zig'ircha bo'lsin
mojaro chiqishiga aslo yo'li qo'ymas-
liklari, har qanday nizonning oldini olish
uchun kurashishlar shart.

3. XX asr, ming afsuslar bo'lsin-
ki, XX asrdan ham battar serurush,
sermojaro bo'ladiganga o'xshay